

XXXI. évfolyam 11. szám
2024. november

Tarnai I.: Kialudt egy fáklya	5710
Bulányi Gy.: Mit tehetünk...?	5711
Farkas I.: Hogyan lesz...?	5712
Csizovszkiné E.: A múzsa és az ő csókja	5714
Silber s.: Erőszakmentes...	5716
Demeczky J.: Elkezdődik-e...?	5719
Küng H.: A keresztény középkor...	5723
Völgyesi O.: Apolitikus...?	5724
Farkas I.: Hajnali beszélgetés	5727
Király I.: A politika betegsége	5728

« Az emberi elköteleződés folyóirata – családjunkért,
nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért. »
Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

TARNAI IMRE

KIALUDT EGY FÁKLYA...

Kialudt egy fáklya. Egy messzire világító és meleget árasztó fáklya.

A dolgok rendje az, hogy amikor a világító és melegítő fáklya kialszik, akkor körülötte a fényt és meleget sötétség és hideg váltja fel.

De az Isten Országában másfajta a törvények: Hisszük és reméljük, hogy az a fény és az a meleg, amelyet a most kialudt fáklya sugárzott, nem szűnt meg: tovább világít és melegít, sőt fényét és melegét még tovább árasztja. Azért, mert ennek a fáklyának a fénye nem a sajátja volt, hanem azé, akinek fénye-melege soha véget nem ér.

Ma egy hete voltak országszerte a papszentelések. Ebből az ajkalmából a váci székesegyházban azzal kezdte a püspök a misét, hogy „*ünnepelni jöttünk össze*”. Valóban ünnepelnivaló, amikor valaki, valakik véglegesen elkötelezik magukat a Szeretet-Isten szolgálatára. Ilyen ünnepe volt 67 évvel ezelőtt Gyurka bácsinak is, de mi volt az az ünnep ahhoz képest, amit most ünneplünk?! Amit akkor vállalt, az lett teljessé mostanra. Akkor kezdett el vetni,

**Szemük összetalálkozott és a
férfi szemöldökén olvadni
kezdett az odafagyott hó.
Később az asszony gyertyát
gyújtott, mert vasárnap így
szokták. Kicsit a halottak miatt,
kicsit az ünnep miatt, de a
fényét is szerették, mert meleg
volt, mint a kályha. Hol a
gyertyát nézték, hol a hó
játékát, amely most már az
utcai lámpa fényénél egy kis
színpadra zsugorodott össze. A
narancssárga pelyhek a nagy
fenyőfa ágai között
hancúroztak, mint késői
kismacskák az őszi avarban,
majd sorra eltűntek a vastag
hópaplanban.**

(F.i.: az Ősök emlékére)

most aratjuk, amit elvetett. Ezért – úgy gondolom – jogosan kezdhetjük mi is most ezt a szertartást ezekkel a szavakkal: „*ünnepelni jöttünk össze*”.

Ünnepeljük azt a kilenc évtizedet, amelyen át lángolt, és közvetítette nagyon hitelesen a jézusi fényt és meleget egy olyan világban, amelyben nagyon zavaros képek élnek az Istenről embertársaink zömének tudatában, és világossá tette – Babits szavaival élve –, hogy „*az a véres isten nincsen*”. Ünnepeljük, és hálát adunk érte. Ünnepeljük, hogy személyében olyan valakit kapott a világ és benne elsősorban a magyar egyház, aki megalkuvások nélkül, minden áldozatot és szenvedést tudatosan vállalva tette, amit rábízott az Isten. Ünnepeljük, és hálát adunk érte. Utolsóvacsorai imájában Jézus ilyen szavakkal állt Atyja elé: „*megdicsőítettelek téged a földön: befejeztem a művet, amelyet rám bízál, hogy elvégezzem*”. Nos, ünnepelünk, és hálát adunk azért, hogy olyasvalakit ajánlhatunk most az Isten szeretetébe, aki Jézus nyomán ezt a mondatot szintén jogosan elimádkozhatta. Ünnepelünk, mert biztos a reményünk, hogy testvérünk hallhatta a szavakat az őt tárt karokkal fogadó Atyjától: „*Jól van, derék és hű szolgál! A kicsiben hű voltál, sokat bízok rád: menj be urad örömébe.*”

Tegyük hát félre az elválás okozta fájalmunkat, és énekeljük hálás szívvel, ünneplő lélekkel a dicsőítő zsolnárt:

„*Az Isten trónusa elé imáadásra jöjjetek...!*”

BULÁNYI GYÖRGY

MIT TEHETÜNK MA ÉS HOLNAP?

Közel kétszáz éve halt meg, szobra a Szarvas téren látható, a régi magyar irodalom másik szent öregje – Kazinczy az egyik –, Virág Benedek, aki megírta őt kötetben történelmünket: Magyar századok – a legrégibb időktől kezdve János királyig. Tovább nem írta, mert az már a Habsburgok története. Ez tartott 1867-ig vagy 1919-ig. Szekfü Gyula 1920-ban megírta a Három nemzedéket, és 1934-ben hozzábiggyesztett még egy fejezetet, melynek ezt a címet adta: Ami utána következik. Ha én történész lennék, én is megírnám azt, ami 1867 vagy 1919 után következik egészen napjainkig, s valami olyan címet adnék neki, hogy a tőkés társaságok világuralma, s vallanék róla, hogy kik is alkotják e tőkés társaságokat.

De hát nem vagyok történész, hanem mi? Tudvalevően a Jóisten kétféle embert teremtett. Melyeket? Magyartanárokat meg a többit. Én az első kategóriába tartozom, s ennek tudható be, ha most felolvasok Nektek egy rövid verset, melynek szerzője gróf czegei Wass Albert. Azt a címet adta neki, hogy Előhang

Volt egyszer egy ember, aki az ő háza udvarán oszlopot épített az ő Istenének. De az oszlopot nem márványból faragta, nem kőből építette, hanem ezer meg ezer csillámló homokszemcséből, és a homokszemcséket köddel kötötte össze. És az emberek, akik arra jártak, nevettek rajta, és azt mondták: bolond. De az oszlop csak épült, egyre épült, mert az ember hittel a szívében építette az ő Istenének. És amikor az oszlop készen állott, az emberek még mindig nevettek, és azt mondták: majd a legelső szél összedönti. És jött az első szél, és nem döntötte össze. És jött a második szél, és az sem döntötte össze. És akárhány szél jött, egyik sem döntötte össze, hanem mindegyik szépen kikerülte az oszlopot, amely hittel épült. És az emberek, akik ezt látták, csodálkozva összesúgtak, és azt mondták: varázsló. És egy napon berohantak az udvarára, és ledöntötték az ő oszlopát. És az ember nem szitkozódott, és nem sírt, hanem kiment megint az ő udvarára, és hittel a szívében kezdett új oszlopot építeni az ő Istenének. És az oszlopot most sem faragta márványból, sem nem építette kőből, hanem megint sok-sok apró homokszemcséből és a homokszemcséket köddel kötötte össze. Írta Vasasszentgotthárdon – 1926. november 14-én.

A konferenciát, melyen most vagyunk, négy tárgyköri műhely köré csoportosították a szervezők. A miénk a negyedik, melynek tárgya: Isten népének változó és változatos útjai a közös európai felelősség jegyében. (Szempontok: elzárkózásból a nyitás felé; a hamisságtól az őszinteségig és igazságig; a félelemtől az evangéliumi elszántságig; mit tehetünk ma és holnap?) Ebből vettem előadásom címét. Mit tehetünk ma és holnap?

Számomra az az Isten népe, amelyik figyel Isten Fiának, Jézusnak a tanítására: Mondatott a régieknek, én pedig mondom nektek... Mit? Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat és töröld ki a szótáradból ezt a szót: ellenség. Szeressétek ellenségeiteket is! Konkrét akarok lenni. Jézus e parancsától már korán, de Konstantin korában már egészen elszakadtunk. A Jézus előtti és Jézus utáni történelem nem különbözik egymástól. Anonymussal szólva vágunk is, mint a többi keresztények, ellenségeinket, mint a nyerstököt. Nem vagyunk az Isten népe Csak magunkra aggatjuk e címet, de teljesen érdemtelenül. Miként a múltban, ma is az a gondunk, hogy akárhogyan is, de megszabaduljunk meg nyomorgatóinktól.

Visszapillantok múltunkba: Őseinket felhozád Kárpát szent bércére, Általad nyert szép hazát Bendegúznak vére. Nem. Nem Jézus Istene által, hanem nyilaink és kardjaink, sikeres gyilkolási tudományunk következtében nyertük e szép hazát és veszítettük is el azt. Szerencsénkre asszonyainkat továbböleltük, s nem öltük őket, s ennek következtében a 13. században már két és fél millióan vagyunk. Batu kán megüzente IV. Bélának, hogy jobban járunk, ha engedelmessékedünk neki. A király azonban a kereszténység védőbástyája akart lenni, s Ugrin kalocsai érsek hadseregvezető

ténykedése következtében egy év múlva már csak feleannyian voltunk, mint korábban. Szerencsénkre asszonyainkat továbbra is öleltük, s Mátyás korára már négy millióan voltunk, melynek jó 80 százaléka magyarul beszélt. De addigra már nyakunkon volt a török. Bakócz esztergomi érsek keresztes sereget is gyűjt jobbágyokból ellenük, de ezeknek a póroknak nem a török volt az ellenségük. Nem – mert ők nem számítottak személyeknek, csak olyanok voltak, mint a föld meg a marha –, hanem főpapjaik és főuraik ellen, akik aztán le is verik őket, és sült Dózsa-húst etetnek velük.

Nem is követnek el a király s az urak – főpapok és nemesek – még egyszer ilyen hibát, és Mohácsnál húszezer úr fogadja Tomori kalocsai érsek vezetésével Szolimán kétszázezerét, mert mi védjük a kereszténységet. Védjük? Jézust is? Mi köze van ennek a kettőnek egymáshoz? Semmi. Ennek következtében a 17. század végére is marad négy millió ember a Kárpát-medencében, de már egy harmada sem beszél magyarul. Az ölés nem biztosítja a nemzet életét, csak az ölelés. Mi lettünk a Kárpát-medence legnagyobb kisebbsége. A 19. század végére már a 18 millió itt élőből tíz millió – sváb-, tót-, horvát-, szerb- rutén- és zsidóból jött beszél magyarul, de a történelem csapásaként, e tíz millió magyar egy harmada országunk határain kívülre kerül. Rossz oldalon gyilkoltunk. Utána újra rossz oldalon gyilkolunk, s maradnak a hazánkat Trianonban szétszabdáló, az új határok.

Ezután következik a jelenlegi bajunk. Rákosi, Kádár már nem tömeggyilkol bennünket. De gyilkoljuk mi saját magunkat. Hazánkban egy nőre 1.2 gyermek esik. Nincs alapvetőbb parancsa az erkölcsnek, mint az élet továbbadása. Életünkkel fizetünk e legnagyobb parancs áthágásáért. Felesleges felelőst keresnünk. Úgy, ahogy vagyunk, közös a felelősségünk. Heten voltunk testvérek, két nagymama is velünk élt. Apánk kereste a pénzt, s Anyám tíz felé vágta a hatvan deka húst, amit vasárnap meg még egy hétköznapon vásárolt. Ha kevesellte anyám apámnak a fizetését, apám csak ennyit mondott: Lopni, betörni nem fogok. Ha egy nemzet ezt nem érti, annak meg vannak számlálva az órái. Jaj a gazdagoknak és boldogok a szegények – mondta Jézus.

Van megoldás. Kiszámítottam a Bokor termékenységi rátáját. Van köztünk egy 16 gyermekes, négy tíz gyermekes család, és számolatlan a száma azoknak a családoknak, akiknek több gyerekük van, mint három. A Bokorban egy nőre 3.2 gyermek esik. Ugyanúgy dolgozunk, mint mások. De hatalmon kívül vagyunk. Az átkosban nem lehetett beszervezni minket, s ma sem vagyunk se képviselők, se államtitkárok. Igyekszünk megvalósítani azt az Isten Országát, amelyről Jézus beszélt. Csak ölelünk. Ölésre nem vállalkozunk. Le is ülték miatta fiataljaink a maguk három esztendejét Baracskán vagy másutt. S a bíró úgy ítélte el őket, hogy magukat saját püspökeik is elítélik.

Mikor '64 szeptember 14-én a Vatikán 70 évre titkosított megállapodást kötött hazánkkal, ezt követően

az AEH megüzenhette Lékai bíborosnak, hogy én nem az állam ellensége vagyok, hanem az egyházé. S miután '52-ben az államügyész kötél általi halált kért fejemre, '82-ben saját egyházam is megvonta tőlem a nyilvános papi működés jogát. Működtem tovább nem nyilvánosan, kisközösségekben, mert elfért minden kisközösségünk – akármelyikünk nappali szobájában. A bazilikát, se a budapestit, se az esztergomit nem igényeltük. Templomot sem építettük fennállásunk 64 éve alatt egyet sem, ahogyan Jézus sem épített egyetlen templomot sem.

Neki jó volt a folyópart meg a bárka a tavon, ha sokan jöttek őt hallgatni. S ennek ellenére élünk, és olyan a termékenységi rátánk, ahogyan elmondtam. Ezért adtam előadásomnak azt a címet, hogy mit tehetünk ma és holnap. Mi, magunk, a magyar nemzet. Akárki is van kormányon, akárkinek a fején... az akárm. Mit tehetünk? Azt, amit a Bokor is tesz. Immár 64. éve. Mit? Ölel. Kit? Mindenkit, aki hagyja magát ölelni. Nem számítanak számunkra azok, akik egyébbel foglalkoznak.

Majd kiirtják magukat, akik nem ölelnek.

1998

FARKAS ISTVÁN

HOGYAN LESZ A SEMMIBŐL VALAMI?

Amikor azt mondja a tudomány, hogy valamiből ezermilliárdnál több van, akkor tulajdonképpen azt mondja, hogy fogalmunk sincs mennyi van belőle és minek a szolgálatában van, létezik.

Egy molekula a sejten belül, szinte semmi.
Egy sejt egy lényen belül, szinte semmi.
Egy lény a bioszférán belül, szinte semmi.
A bioszféra a Földhöz képest, szinte semmi.
A Föld a naprendszerhez képest szinte semmi.
A naprendszer a Tejúthoz képest, szinte semmi.
A Tejút a Mindenséghez képest, szinte semmi.
A Mindenség a Vanhoz képest, szinte semmi.

És mégis. A hagyomány azt mondja: „az ember minden lehetőségét fentről kapja”.

Ha ezt az állítást igaznak fogadom el, akkor kiterjesztve ezt mondhatom:

Egy molekula minden sejt alapja, de lehetőségeit a sejttől kapja.

Egy sejt minden élőlény alapja, de minden lehetőségét fentről, az élőlénytől kapja.

Egy lény a bioszféra alapját adja, de lehetőségét fentről, a bioszférától kapja.

A földi bioszféra a földi intelligencia alapját adja, de minden lehetőségét a Naprendszerrel keresztül kapja.

A Föld, mint egy bolygó, a Naprendszer részét, alapját képezi, de minden lehetőségét a Naprendszertől kapja.

Egy naprendszer a Tejút alapját képezi, de minden lehetőségét a Tejúttól kapja.

Egy galaxis a Mindenség alapját képezi, de lehetőségeit a Mindenségtől kapja.

A Mindenség a Van alapját képezi, de lehetőségeit a Van-tól kapja.

Sátánél, Isten fia – az írások szerint – ezt nem értette és fellázadt, mert értelmetlennek ítélte a Tervet: minek ezt a bonyolult semmit létrehozni, amikor minden megvan? Ekkor Isten, híveivel együtt leküldte a Mindenségbe, hogy saját bőrén tapasztalja meg ezt a működést és lássa, hogy az jó. És amikor megtapasztalta és megértette, Isten visszafogadta és átölelte, mint elveszett, de hazatérő szeretett fiát. És a rendet megtartotta.

Mit tapasztalt a tagadó fiú? Törvényeket, amiket már eredetükben ismert, de így, legördülve a Teremtésen, még nem tapasztalt meg. Azt, hogy a törvények száma lefelé gördülve egyre számosabb lesz és ezzel együtt minden létező nehezedik, sűrűsödik. Majd egy ponton a folyamat megfordul és elkezd finomodni, hogy egy, a kezdetihez képest más minőségben visszatérjen a kiindulásához, a forrásához.

A Van titka: ahhoz, hogy ez az alap szilárd legyen, folyamatosan meg kell újuljon. Meghaljon és új formában újjászülessen, vagyis élő, működő legyen.

A másik titka pedig, akarata érvényesülése: „kivülről, a Mindenségből jövő hatások biztosítsák a Van létének alapját”...

Így lesz a semmi és a semmiből valami. „Ha mindannyian egyedül lesztek, akkor lesztek együtt” – mondják azok, akik megértették a törvényt.

Miért nehéz lénynek, embernek lenni? Sátánél miatt? A törvények nem értése miatt? Is-is.

Az abnormálisan megalapozott mindennapi létezésünk miatt. Az alap és a lehetőség kapcsolatának nem ismerése miatt. A „már valaki vagyok” miatt. A fentről kapott lehetőségre vakság miatt.

Szent Isten, Szent Erős, Szent Halhatatlan – mondják a görögkatolikusok. A Szent, a Halhatatlan legördülő folyamatán keresztül létre hozza az Erőst. Az Erős, a Halhatatlan folyamatos újratertető folyamatán keresztül táplálja a Szent Istent.

Az Erős Isten a sűrű, nehéz, tehetetlen anyag, aminek minden grammja hatalmas energiatároló. Ugyanúgy, ahogy egy élő lény minden sejtje hatalmas energiatároló.

A Szent Isten a legfinomabb rezgésű, legintenzívebb szubsztancia, vagyis az, amit mindenütt és mindenkor szeretetnek, vagy a római katolikusoknál Szent Lélek erejének neveznek. Ugyanúgy, ahogy egy emberi lény

értésén keresztül létrejövő legfinomabb, legintenzívebb megnyilvánulása is az.

A Halhatatlan Isten pedig az a folyamat, ami a Van tagadásától áthatva, permutációkon át egyre sűrűbbé, nehezebbé válva, annak energiáját összegyűjti és eltárolja a sűrű, nehéz anyagi világban, hogy aztán minden helyzetben és pillanatban, egy másik ágon át, finomodva, a Van-t igenelve, vagyis azt örömmel eltöltve visszatérjen eredetéhez. Ugyanúgy, ahogy az élő lények táplálkozásánál, a megemésztett nehéz, komplex táplálékok egészen egyszerű molekulákká bomlanak le, hogy aztán minden helyzetben és pillanatban, egy másik ágon át, finomodva érzelmi és értelmi erő: megérezés, megértés, belátás, vagyis a neuronok közti egyre összetettebb kapcsolati háló, így érzékenység alakulhasson ki, ami a tudatosság, vagyis a szeretet alapja.

Miért abnormálisan megalapozott a mindennapi létezésünk?

Minden normális, egészséges, gondolkodó lény érzi a helyét, vagyis a semmi-létét a létezésben. Azt, hogy van. Egyedül a mai ember, leginkább a legintelligensebb része érzi azt, hogy ő már, úgy ahogy van, születésétől fogva, tanulmányai és genetikai öröksége miatt valaki, ember, akit Isten a saját képére és hasonlatosságára teremtett. Bár ez utóbbi, így, szó szerint igaz, nem veszi figyelembe a folyamatot: a minden pillanatában és helyzetében benne rejlő kétféle mozgást. Így minden helyzetben a könnyebbiket választja, vagyis a magától legördülőt. Érthető is, hiszen Jung kollektív tudattalanja, a morfogenetikus mező, vagy a mátrix, számára az emberiség ösztudását tartalmazza. Ezt a tudását: én már ember vagyok, a teremtés koronája, Isten gyermeke, így nincs más dolgom, mint élni, tudni és szaporodni, és így járuljak hozzá ehhez a mezőhöz.

Ahhoz viszont, hogy ebből a semmiből valami legyen, nem a kollektív tudattalanhoz, vagy a morfogenetikus mezőhöz, vagy az MI-hez kellene fordulnia, hanem önmagát megismerni, mint a Mindenség miniatűr analógiáját, akiben minden helyzetben és pillanatban ugyanúgy zajlik a két folyamat, mint a Mindenségben. Látni a mindennapos mechanikus lezajlást és nem felejteni el az igencsak küzdelmes, de mindennapi felcsendülés lehetőségét, ahogy gyönyörű magyar nyelvünk olyan találóan fejezi ki. Közte lenni, híd lenni – ahogy analogikusan mondani szoktuk. Vagy másképp: a helyén lenni és azt betölteni.

„Interesant” – érdekes. A kifejezés eredeti értelme: inter esse - közte lenni. Érteni ezt a lényi érdeket, kötelességet.

Akkor merre is menjek? Hogyan lesz a semmiből valami?

Ti pedig keressétek először..., a többi mind, ráadásul hozzáadódik.

CSIZOVSKINÉ SZ. ERZSÉBET

A MÚZSA ÉS AZ Ő CSÓKJA (TÚRABESZÁMOLÓ)

Milyen nemű lehet vajon egy múzsa? És mindenkinek van külön-külön? Bicajozni tud-e? Mert ha nem, akkor nem is jöhetett velünk arra a csodakörnyékre, ahol jártunk. De persze az is lehet, hogy a múzsák ott laknak a hegyekben, folyókban, erdőkben, tengerben, napsütésben, és akkor biztosan mellém szegődött egy, és csak elő kell húznom az enyémet a zsebemből, és már kezdem is a történetmondást.

„...Most ülj le szépen, tedd öledbe kezéd, és hunyd be a szemed, és csendben figyelj rám...” (Presser Gábor)

Nagy izgalommal készültünk az Alpok-Adria kerékpárút szlovéniai és olaszországi szakaszának lebicajozására. Egyeztettünk, szerveztünk, pakoltunk, bicajokat ellenőriztünk, akkumulátorokat töltöttünk, sütöttünk, tízórait csomagoltunk, térképet nézegettünk, és 2024. augusztus 2-án, pénteken reggel 8 órakor elrajtoltunk Sopronból és Pilisborosjenőről. Az utasok utánfutóra rakott bicajával a Csávai utcából kigördült hét utasával a kisbusz, és kezdetét vette a kilométerek felgöngyölítése. Közben kattogtak az agykerek is, fejben újra átnéztük csomagjainkat, és szembesítettük magunkat azokkal a dolgokkal, amik otthon maradtak.

Első úticélunk szálláshelyünk megtalálása volt Podkorenben. No nem azért, hogy egyből pihenéssel kezdjünk, hanem hogy ott találkozzunk a pilisborosjenői különítménnyel, a Klári-Gábor-Bandi trióval. Podkoren település Szlovénia észak-nyugati Felső-Krajna régiójában, Kranjska Gora község közelében található. A Júliai-Alpok hegyvonulatai magasodnak a település fölé. Ezek az égbe nyúló hegyek vártak minket (legmagasabb csúcsa a Triglav, 2864 m), miközben mi Gáborékat vártuk, no meg a bebocsátást szobáinkba.

Öröm, találkozás, ölelések, lepakolás, szobafoglalás, néhány falat az otthonról hozott szendvicsekből, és már gördült is a csapat a Fusine-tavak felé. Kerékpárjaink örömmel forgatták kerekeiket, izlelgették az emelkedők és lejtők adta suhanás szárnyalásélményét. Zöldellő rétek, árnyas erdők és fölénk magasodó karszthegek látványa olyan időpillanatba rögzített bennünket, amelyben csak az „itt és most” létezett, messze magunk mögött hagyva a hétköznapi gondjait. A káprázatosan tiszta, hihetetlenül kék vizű jégkorszaki tavak csipkés fogú hegykoszorúval ölelt völgyében csak az ámulat és a gyönyörködés volt lehetséges. A hegyek sapkái félrecsúsztak, fölénk keveredtek, és egy kiadós zápor megállásra kényszerített bennünket a visszaúton. A bicajosok fontos kelléke az esőkabát, és ott a fák alatt

kezdetét vette az esőkabát-divatbemutató. De ahogy jött az eső, úgy ment, és mi magunk mögött hagytuk a felhőket, és az esőcseppek között kormányozva tekertünk vissza Podkorenbe. Lacni Kecec éttermében megtapasztaltuk, hogy létezik ehető „deszka”. Oly mértékben ehető volt az a deszka, hogy még a másnapi vacsoránkat is ez a deszka adta. Ínycsiklandó grillezett sertés- és csirkehúsok, saláták, sült kolbászkok adták a deszka ehető részét. Az estét egy sörkostoló és sörfelismerő vetélkedővel zártuk Laci jóvoltából, aki titokzatos sörösdobozokból kóstoltatta velünk a magyar söröket. Legnagyobb meglepetésünkre alig-alig ismertük fel, mit is kóstoltunk éppen.

A reggel hűvös fuvallata borzolta karunkon és lábunkon a szörzetet, így aztán a rövid nadrágról hosszúra és az ujjatlan trikóról állig behúzott hosszúujjúra, sőt szelédzsekire váltottunk. Hogy merre van előre, azt néha ott kell keresni, ahol a hátra van. A Száva folyásirányával megegyező kerékpárút mintha végig lejtett volna, egészen Bledig, ahol a csodás kis tavacska körbetekerve, nagy turistaáradatban találtuk magunkat. Szlovénia második legnagyobb tava a Triglav Nemzeti Parkban található, gleccserek formálták, emberek díszítették, a szigetére épített barokk templom épülete teszi hangulatossá a természeti látványosságot. Bledben a bledi krémes kihagyhatatlan kurióznak számít. Engedtünk is a plakátok csábításának, és szájunk szélét nyalogatva őriztük ízvilágát jó darabig.

Ugye egy túra során gyakran felülíródnak az eredeti tervek. És még a felülírt terveket is felülírja valaki. Csapatunk egy része a visszatekerés mellett döntött, másik része a Vintgart-szurdok végigsétálása mellett. Elváltak útjaink, gazdát cseréltek bicajaink, és mindenki megnyugodva haladt tervei megvalósulása felé. De a szurdok nem adta magát. Oly mértékben megvárakoztatott volna bennünket feltárulkozásával, hogy az már frusztráló volt, így lemondunk látványának élményéről, és a visszaút mellett döntöttünk. No de aki a könnyített hazajutás mellett döntve elcserélte elektromos rásegítőjű bicaját a jól bevált hagyományosra, annak bizony nem kis erőfeszítést kellett felszítania magában, hatalmas sikerrel. Egy szó, mint száz, a Száva folyásirányával szemben visszatekertünk szálláshelyünkre. De ez a nap még tartogatott némi meglepetést. Sőt olyat is, ami a másnapra is kihatott. Talán ennyire ne szaladjunk előre. A pénteki deszkavacsora sültjei még szombat estére is elláttak minket étellel. És míg vacsoráztunk, alattunk a téren hatalmas zenés bulit csaptak a helyi lakosok. Sörpadokkal, étellel, itallal, süteménnyel, tombolával és zenebonával.

Az inspirációk úgy röpködnek körülöttem, hogy nem győzöm félrekapni a fejemet. De van azért olyan is, ami megtetszik, megérint, szöveget üt a fejemben, elkezd foglalkoztatni, aztán belendülök a megvalósítás felé. Tavasz elején határoztam el, hogy idén én is készülök egy játékkal. Olyannal, amiben nincs küzdelem, nincs ellenfél, nincs győzelem és

vereség sem. A játékötlet megvalósításához bicajostársaim tágabb családját is be kellett vonnom. Elkezdttem gyerekkori fényképeket kunyerálni, feleségtől, gyerekektől, barátoktól. A képek rendre meg is érkeztek. És előálltam velük ama szombat estén. 50-60-70 éves arcunk mennyire ismerhető fel egy 8-10 éves gyerek arcvonásaiban? Hasonlítunk régi önmagunkra? Felismerjük egymást a gyerekkori képeken? És ha szembenézünk azzal a kisgyerekekkel, aki voltunk, tudunk tőle tanácsot, ötletet, segítséget vagy talán magyarázatot kérni jelen életünkre? Hát ezek voltak ennek a játéknak a kérdései, és a válaszokat ki-ki továbbvihette magával.

Mindeközben a zene és a hangulat fergetegesre dagadt a téren. Volt, aki előkapta a miniszoknyát, volt, aki feltekerte a nadrágszárát, volt, aki csak egyszerűen melegítőnadrágban **h**indult a táncparkettre. Az utcabálba! Táncolni!! Na ilyen sem volt még negyven év együtt bicajozás alatt, hogy táncal tártuk volna a napot. Ráadásul jó kis szlovén slágerekre. Pörgés-forgás, csacsacsacs és rock and roll, no meg a „lassúzó”. Lépegettünk, riszáltunk, hadonászva ugráltunk Podkoren lakosai között, engedve a hangulat vonzásának. Kifáradva az intenzív mozgástól, szállásunk tere néző ablakait bezártuk, amennyire csak lehetett, de hajnali 2 óráig el kellett viselnünk az utcabál zaját. Volt, akinek ez altató muzsika volt, volt, aki a zene ritmusát követve forgolódott ágyában hajnalig.

Harmadik napunkra ígérkezett túránk leglátványosabb útszakasza. A Podkoren–Venzone szakasz. A kerékpárút a régi Pontebbana vasútvonalat követte, és látványos kilátást nyújtott a Júliai-Alpokra. Az útvonal a Felle-folyó mellett haladt.

Idilli környéken, idilli körülmények között, idilli társaságban... De az idill megtalálása előtt azért gyakran van olyan, hogy jelentős erőfeszítést kell tenni. Például azért, hogy felrobbanni készülő fejedet, elégedetlen lelket, tekerésre belendült lábadat csillapítsd egy váratlan probléma megoldása irányába. Persze úgy tűnik, hogy a problémák egyik pillanatról a másikra keletkeznek. Pedig nem. Szépen, lassan, alattomban, órákig nyugszanak valahol. Nekem például az akkumulátortöltő és a konnektor között. Egész éjjel ott csücsült a probléma a kerékpárokat őrző garázsban. Csendben ücsörgött. Várt reggelig, hogy az útnak indulás előtt sújtson le, a váratlanság látszatát keltve. Felcuccoltunk, nyeregbe szálltunk, bekapcsoltam a kerékpár elektronikáját indító kapcsolót, és azon az akkumulátor töltöttségét jelző vonalka 1, azaz egy egységet mutatott. Teljes töltöttség esetén 5 egységet mutat a kijelző. Ugye a kényelemhez hozzászokott lábam elkezdett hüledezni és értetlenkedni, hogy most akkor mi lesz? Ha legalább két egység lenne, még be sem kapcsolnám a rásegítőt és még ráadásul lejtős lenne az út... Kívánj hármat, és teljesül! A csapat elindult, Gáborral és Lacival mi hárman kivártuk, míg az elektromosság a falból a kerékpár akkumulátorát töltötte. Tarvisioban csatlakozva a csapathoz, végre én

is átadhattam magam a táj csodálatának és a tekerés élményének. Egy kerékpáros sztrádán találtuk magunkat, 23 alagúton haladtunk végig, és a Júliai-Alpok hegyvonulatait csodáltuk, miközben a Felle-folyó kristálytisza vize csobogott a hidak alatt, amelyeken keresztülhaladtunk. Próbálok szavakkal leírni a látvány szemgyönyörködtető voltát. De hasztalan keresem őket, mert képek, képek és képek jönnek elém. Apró kis hangyákként mozogtunk a monumentális tájban, a hegyek ölelésében, hálásan tekintve rájuk, hogy látványukkal megajándékoztak minket. A nagy forgalmú kerékpárosút mellett a régi vasúti megálló épületei sörözőkként, éttermekként működnek napjainkban. És mivel arrafelé csak kerékpárosok járnak, mindenféle egyéb körülmény is őket és kerékpárjaikat szolgálja. Például engem és az én Ellámat. A megőrzött (!) két akkumulátoregység mellé az egyik sörözős megállóban egy kompakt töltővel 3 egységre tornázhattam fel az elektronikát. Persze a kényelmet megszokó szívem ettől teljesen megnyugodott. És láss csodát, a Venzonéba megérkezésük ugyanannyi egység volt az akkumulátorban, mint induláskor, azaz két egység. Itt kis vállveregetést kérek, hogy nemcsak az akkumulátor, de a lábaim is megfelelő töltöttséggel rendelkeztek (☺). Ezen esténk zárásaként Gábor élesítette zenei műveltégünket, frissítette memóriánkat és repített minket ifjúságunk zenés-táncos bulijaiba. Vetélkedője meglegedettségre szolgált, a csapatok tagjai egymást kiegészítve kacintottak össze egy-egy ismert komolyzenei slágert felismerve.

Venzonétól Udinén keresztül Palmanováig tekertünk le 65 kilométer. A kertek alatt gyönyörűség leánderek, virágzó rétek látványát nyújtó dombvidék kanyargós útján süttettük magunkat kerékpárjainkon. De annak a napsütésnek sugarai egészen a csontunkig hatolva melegítették testünket. Volt, akinek ez külön élvezet jelentett (nekem!!!), volt, aki inkább gyorsan túl akart lenni a kilométerek sokaságán, így aztán a gyorsaság mámorába burkolózott. Hát így zajlik ez a közös tekerés, mindenki a maga élvezetét veszi ki belőle.

Palmanova városát a 16. században építették, erődvárosnak épült, szabályos 9-szögletű alaprajzával máig is épségben megőrizte. A negyedik napon ez a város adott nekünk éjszakai szállást, miután megcsodáltuk kilencszögletű főterét és a főtéren álló templomát.

Az utolsó együtt töltött este általában a tervezés. Időpont-kijelölés és ötletgyűjtés. Hol is nem jártunk, akarom mondani, nem tekertünk még a világban? Húha, hát az szerénytelenség lenne, ha nem találnánk olyan helyet, amit még nem tekertünk be. Meg hát képtelenség is. Bár az én lelkemben él egy olyan képtelen kép, hogy de jó lenne végigbicajozni egy évet. Persze ilyenkor, amikor 9 fokot mutat a hőmérő, és esik, és fúj a szél (amikor is éppen ezt visszaemlékezést írom), akkor belegondolok, mekkora nagykabátot

kellene is felvennem, hogy ne fagyjak meg. Igaz, mehetnék arrafelé is, ahol a Nap kerengőben áll, és követhetnék az ő melegítő útját. De hát a konkrétumok nem ezek. Nem a Nap határozza meg úticélunkat. Ha a múzsa jövőre is rám talál, írok majd arról is, milyen úticélt találtunk 2025 nyarára.

Palmanovából a tenger hívogatott bennünket, az Adriai-tenger. Hívószavának engedve siettünk partjára, Grado városába. Már nem kerekeztünk, hogy minél több időt tölthessünk az olasz fürdőhelyen. A festői szigetvárost kis Velenceként is emlegetik. Az utcáiba benyúló lagúnákon megannyi jacht ringatózott a ragyogó napsütésben. A tengert látni és... Hát igen. Nekünk, szárazföldi embereknek különös élmény találkozni a nagy vízzel. Találkozni azzal a közeggel, amely az élet bölcsője és egy más világ színtere, nekem megható pillanat. Persze a 35 fokos hőségben materiális valónknak, a testünknek is üdítő volt a találkozás a hűs vízzel. Egy kis beach-hangulat a napernyő-tengerben és a bárban, csak egy hörpintés erejéig, és már indultunk is az autókhoz, hogy az otthon tájai felé irányítsák utunkat és szívünket. Bőrünkön még a tusolás ellenére is a sós víz párologott, de az időben már a búcsú percei lépegettek felénk. Az autóknál azután össze is találkoztunk vele, hogy baráti öleléseinkben öltön testet és váljon valósággá. Erős jó utat kívánással és szeretettel öleléssel köszöntünk el a Pilisbe induló barátainktól, akik már az otthoni lecsót ízlelgették elméjükben. Az autóút visszafelé olyan, mintha memóriánkba akarná vésni annak emlékét, merre is jártunk. Az út mellett kanyargó folyó, a hegyek és a napsütés lenyomatainak adtuk át magunkat. Még egy kicsit megmaradni, benne lenni, azt remélni, hogy egygyé válhatunk a Júliai-Alpokkal és a Felle-folyó kristálytisza vízával, hogy soha el ne múljon az a valóság, amit ott átélünk.

Valószínűleg ezért vannak a múzsák, hogy a mulandót megmentsék a múlhatatlan számára. Mert amikor újraolvassuk ezeket a sorokat, minden szó mögött megjelenik az akkori valóság, és érezzük és tudjuk, hogy velünk is marad addig a pillanatig, amíg elménk emlékezni tud. De én azt szeretném, hogy elvihessem magammal...

Ezt vajon kitől kell kérnem?

Ágfalva, 2024. 09. 13.

STEFAN SILBER

ERŐSZAKMENTESSÉG: KORUNKNAK IS SZÓLÓ SPIRITUALITÁS

Elizabeth Kanini Kimau erőszakmentes békemunkát támogat Kenya északi részén. Legeltető pásztorok ellenséges csoportjaiban dolgozik, amelyekben fiatal emberek hőskökké válnak, ha

megölnek egy másik csoporthoz tartozókat. Az erőszak közepette Elizabeth Kanini Kimau megvalósítja az erőszakmentes konfliktusmegoldást: megszakítja a régi szokásokat azáltal, hogy mindkét közösségbeli fiatal férfiakat együtt hív meg sportrendezvényekre és zsúrokra – a konfliktusövezeten kívül, hogy kivonja őket a megszokások hatása alól. Ugyanígy dolgozik a „vénekkel”, tehát a helyi tekintélyekkel, akiket semleges helyeken történő találkozásokra hív meg. Ily módon elnyerte a vének bizalmát, s azok éveken át maguk váltak az erőszakmentes békemunka megszokássorozóiá.

Fegyveres és lövésre kész férfiak körében – másokkal közösen – sokévi véres konfliktusok után többéves békés szakaszt teremtett meg. Elizabeth Kanini egyike azon sokaknak, akik megmutatják, hogy az erőszakmentes konfliktusmegoldás nem agyém. Az erőszakmentességnek sok különböző arca van; nem uniformis, nem illik egységesen minden összefüggésre, kultúrára és politikai helyzetre. Az erőszakmentesség a különböző módszerek és eljárásmodok széles választékát bocsátja rendelkezésünkre, és abból minden pillanatban ki lehet választani a legjobban odailleső és leghatékonyabb mozzanatot.

Ebben az írásban mindenekelőtt katolikus nézőpontból szeretném bemutatni az erőszakmentesség néhány vonatkozását. Úgy gondolom, hogy egyfajta spiritualitás, lelki életstílus lehet számunkra. Összeköt minket emberekkel az egész világon, mégpedig egy hosszú történeten keresztül, kezdve a Názáreti Jézussal.

Ezek a tapasztalatok megmutatják nekünk, hogy az erőszakmentesség olyan életstílus, amely háborúban és masszív erőszakkal szembeállva is reményt nyújt, és békét szerző akciókra vezet rá. Ukrajnában is – mindenekelőtt a háború kezdetén – sok ember választotta az erőszakmentességnek és a civil ellenállásnak ezt a lehetőségét. Jelenleg mégis azt éljük meg, hogy sokan vannak azon a nézeten, hogy háborús erőszakra csak erőszakkal lehet válaszolni, az erőszakot csak erőszakkal lehet legyőzni. Walter Wink amerikai teológus „a megváltó erőszak mítoszának” nevezi ezt az elképzelést.

A megváltó erőszak mítosza

Walter Wink tudatosan alkalmaz vallási fogalmakat az erőszak ezen idealizálásának jellemzésére, mert az erőszak erejébe vetett bizalom úgy mutatkozik meg számára, mint egy hittétel, amely nem szorul további indoklásra; mint egy mítosz, amelyet ismételten újból elbeszélnek, és nem kérdőjelezik meg; mint egyfajta vallás, amelynek emberáldozatokat mutatnak be az állítólagos megváltás elérése érdekében. Walter Wink felfogásában „a megváltó erőszak mítosza” olyan hittétel, amely mélyen gyökerezik a kultúránkban, anélkül hogy valakinek aktívan propagálnia kellene azt, hogy az erőszak megment. Utalhatnánk például játékfilmekre, filmsorozatokra vagy számítógépes játékokra – kultúránk sok területén magától értetődőnek tartják,

hogy a látszólag jó és igaz emberek hőse erőszakot vet be, hogy más embereket megmenten. Az erőszak megment és felszabadít, hirdetik, fegyveres erőszakkal kikényszerítjük a békét, a jogot erőszakkal kell érvényre juttatni, másként nem megy. [...]

Ez pontosan „a megváltó erőszak mítosza”, amit Wink már az ókori szövegekben is kimutatott; ő azt a szilárd meggyőződését állítja ezzel szembe, hogy lehetséges erőszakmentes eszközökkel ellenállást tanúsítani az erőszakkal szemben, mégpedig olyan módon, amely nemcsak legyőzi az erőszaktevőt, hanem elgondolkodásra és megtérésre is indítja.

Walter Wink az erőszakot olyan ördögi körként írja le, amelyből csak akkor lehet kiszabadulni, ha elutasítjuk, és alternatívákra építünk. Az erőszakot tehát csak az erőszaktól való szabadsággal lehet legyőzni. Az erőszakmentesség ebben az értelemben az erőszaktevőt, magát az agresszort is képes megszabadítani a saját maga által alkalmazott erőszaktól.

A „Katolikus kezdeményezés az erőszakmentességért” (Catholic Nonviolence Initiative) nemrégiben kidolgozta, hogy katolikus nézőpontból miként lehet leírni és megalapozni az erőszakmentesség magatartását:

„Katolikus kezdeményezés az erőszakmentességért”

A „Katolikus kezdeményezés az erőszakmentességért” a *Pax Christi International* egyik projektje. Az erőszakmentességről és az igazságos békéről Rómában, 2016-ban megtartott konferenciából kiindulva, több mint 120 szakember a világ minden tájáról egy virtuális hálózatban két éven át dolgozott együtt, míg végül 2020-ban egy terjedelmes alapszöveget hoztak nyilvánosságra arra vonatkozóan, mit jelent az erőszakmentesség katolikus nézőpontból.

Ebben a dokumentumban nemcsak az erőszakmentesség keresztény spiritualitását alapozzák meg és fejtik ki bibliai és teológiai nézőpontból; a dokumentum arra is irányul, hogy megfordítsák a háborúról és békéről szóló katolikus tanítást: Egyrészt elismerik és kritizálják a múltnak (a jelenig terjedő) mulasztásait és hibáit, másrészt sikraszállnak azért, hogy elforduljunk az „igazságos háború” tanától és minden más vallásilag megalapozott igazolástól, amely a konfliktusmegoldás eszközének tekinti az erőszakot. A konfliktusokat nemcsak megelőzni és megoldani lehet erőszakmentesen, hanem ezen érvelés szerint az erőszakmentesség az egyetlen olyan eszköz, amelyet keresztény szemszögből legitim módon be lehet vetni konfliktusok megoldása érdekében; ezenfelül az erőszakmentesség hatékonyabbnak is bizonyul, mint az erőszak.

A dokumentum a béke spiritualitásként mutatja be az erőszakmentességet. Ez az a fajta spiritualitás, amely először is megfelel Jézus példájának, azután pedig hatékony módszernek bizonyul konfliktusok megoldására és a

kiengesztelődés lehetővé tételére. [...] A dokumentum az erőszakmentes cselekvés számos példáját mutatja be:

Példák az erőszakmentes cselekvésre

Egy első példát már megismertünk: Elizabeth Kanini, aki sikeresen és erőszakmentesen tart vissza fiatal férfiakat attól, hogy egymásra löjjenek.

Egy másik példa, amelyet az említett dokumentum részletesen leír, a Community Peacemaker Teams kolumbiai tapasztalataira reflektál. A kolumbiai pálmaolaj-termelés körüli földbirtoklási konfliktusokban nemzetközi gazdasági érdekek, ökológiai pusztítások és a földrablás paramilitáris biztosításai keresztezik egymást. A Community Peacemaker Teams tagjai a helybeli erőszakmentes békemunkát londoni tiltakozó akciókkal kötötték össze, nevezetesen olyan kozmetikai üzletekben, ahol kolumbiai pálmaolajjal készített termékeket árusítanak. Ily módon láthatóvá tették a katonai erőszak nemzetközi és strukturális összefonódásait, azzal az eredménnyel, hogy a bennszülött kolumbiai tulajdonosok visszatérhettek a földjükre.

Ez a példa sem egyedi eset. Sokkal inkább az tűnik fel, hogy e konkrét példák sok esetben nők cselekvését dokumentálják. Ez nem véletlen, mert miközben a katonai és erőszakos konfliktusstratégiák világszerte egyértelműen a férfiakra jellemzők, az erőszakmentességet ma mindenekelőtt nők gyakorolják. Azok a példák, amelyeket a „Katolikus kezdeményezés az erőszakmentességért” keretében megvitattak, szintén aláhúzzák, hogy az erőszakmentességet minden földrészen gyakorolják, nagyon különböző konfliktusforgatókönyvekkel a fegyveres konfliktusok előtt, közben és után.

Az ilyen erőszakmentes akciók esetenként nagyon különbözők lehetnek:

- Nemzetközi megfigyelők hívatják föl a figyelmet az erőszakra, és gondoskodhatnak a nyilvánosságról.
- Az ellátási lánc végén, a fogyasztók körében végrehajtott kreatív akciók szintén felkelthetik a figyelmet.
- Lehet beszélgetési és szabadidős ajánlatokat szervezni a konfliktus pártjai számára.
- Sok olyan példa van, amelyben emberek a pusztá, fegyvertelen testükkel álltak szembe súlyosan felfegyverzett katonákkal.
- A bojkott és az együtt nem működés különböző fajtái megmutathatják, hogy az ember már nem kész arra, hogy elfogadja az erőszakot mint a konfliktus eszközét.
- Kiseb és nagyobb szabotázsakciók felhívhatják a figyelmet arra, hogy az ember nem kész kiegyezni az erőszakalkalmazással.
- Katolikus nézőpontból már bebizonyosodott, hogy a rózsafüzér-imádság, körmenetek és énekek, a böjt

és az ima erősebb lehet, mint a tankok és a fegyverek.

Az erőszakmentesség hatékonysága persze nem magától értetődő. A tankok és a fegyverek mint gyilkolási eszközök természetesen nagyon hatékonyan képesek demonstrálni fölényüket, de az utóbbi évtizedekben az erőszakmentesség is gyakran és hatásosan bizonyította hatékonyságát. Voltak olyan esetek, amikor a katonaság vagy a rendőrség egyszerűen lelőtte az erőszakmentesen tiltakozókat, de sok olyan példát is fel lehet mutatni, amikor erőszakmentes akciók megakadályozták a katonaság bevetését, vagy annyira meg tudták zavarni és el tudták bizonytalanítani azt, hogy megszakították vagy befejezték. Ezeket az emlékeket újból és újból el kell beszélni.

Hatékonyság

Az erőszakmentesség mint politikai és társadalmi konfliktusmegoldó stratégia nem csupán eredményes, hanem kétszer annyira hatékony, mint az erőszakos stratégiák. Erre mutat rá két amerikai politikatudós, Maria Stephan és Erica Chenoweth egyik tanulmánya. Az erőszakmentes módszerek nemcsak hatékonyabban akadályozzák meg a konfliktusokat és vetnek véget nekik, mint az erőszak, hanem nagyobb biztonsággal is vezetnek stabil és demokratikus társadalmakhoz, mert már a konfliktusmegoldás folyamatában olyan békés és igazságos kapcsolatokat támogatnak, amelyeket hosszú távú célként is szem előtt tartunk. Ez a pont nyilvánvalóan döntő: Aki erőszakot vet be egy konfliktus befejezése érdekében, az ezzel lerakja az alapkövet egy olyan háború utáni rendnek, amely szintén erőszak alkalmazására épül. Aki viszont erőszakmentes eszközökkel old meg egy konfliktust, az lépésről lépésre már a konfliktus közepette olyan társadalmi struktúrákat hoz létre, amelyek a békés együttéléshez szükségesek.

Az erőszakmentes konfliktuskezeléssel áttörjük és elhagyjuk a látszólag megváltó erőszak ördögi körét. Aki egyszer erőszakmentesen megoldott egy konfliktust, az a jövőben is bízni fog abban, hogy lehetséges az erőszakmentes együttélés. Ezért – Stephan és Chenoweth tanulmánya szerint – az erőszakmentes módszerek nagyobb valószínűséggel vezetnek stabil és demokratikus társadalmakhoz. Ez sem automatizmus, természetesen mindig vannak kivételek is. De megfordítva persze az is kézenfekvő, hogy az erőszak által kiváltott traumáknak nemzedékeken át vannak utóhatásaik a társadalomban, és újabb konfliktusokhoz, újabb erőszakhoz vezethetnek. Erőszakmentes eszközöket be lehet vetni egyszerűen, spontán és előkészítetlen módon, de eredményesebben és tartósabban hatnak, ha tanulmányozzák és gyakorolják őket. A jó előkészítés és a tartós gyakorlás nagyon hasznos annak érdekében, hogy az erőszakmentesség valóban hatékonyan legyen bevetve és a lehető legjobban legyen alkalmazva a különböző helyzetekre. Eközben olyan hozzáértést

gyakorlunk, amelyet a hétköznapokban, a foglalkozásunkban, a politikai ütközésekben is jól lehet használni. Az erőszakmentes konfliktusmegoldás és kommunikáció ezért hasznos a személyiségfejlődés és a spiritualitás szempontjából is.

Jézus mint az erőszakmentesség prófétája

Keresztényekként az erőszakmentesség gyakorlatának fontos és hasznos bázisát találjuk meg Jézus tanításában és tetteiben. Jézus ugyanis nem tért ki saját társadalmának konfliktusai és erőszaka elől, hanem kreatív, konstruktív és persze erőszakmentes módon szembeszállt azokkal.

Jézusban ama erőszakmentes módszerek széles skáláját is fel lehet ismerni, amelyek kreatív módon illeszkednek a különböző kihívásokhoz:

- Jézus nem kezel ellenségként embereket: mindegy, hogy Szamáriából vagy a szomszédos külföldről származnak, vagy a római megszállók közé tartoznak-e: Jézus az embert látja meg bennük.
- A Hegyi beszédben arra tanít, hogy kreatív, lefegyverzően erőszakmentes eszközökkel szakítsuk meg az erőszakot, tehát kényszer esetén ne csak egy, hanem két mérföldet menjünk el, tartsuk oda a másik arcunkat, és ha el akarják venni az alsóruhánkat, adjuk oda a felsőt is.
- Ahelyett, hogy hozzászólna egy házasságtörő nő fenyegető megkövezéséhez, Jézus a földre ír, és a vádlóknak szemükre hányja saját viselkedésüket.
- Azzal, hogy civil ellenállást tanúsít, Jézus feltárja a strukturális erőszakot, például amikor az előírások ellenére szombatot embereket gyógyít.
- A Templom úgynevezett megtisztítását is a civil ellenállás drasztikus intézkedéseként lehet értelmezni, mert ez az akció mindenekelőtt a pénzváltók asztalai ellen irányul, még az áldozati állatok elleni erőszakról sincs tudósítás.
- Jézusnak meggyőződése, hogy a katonai erőszak csak egyre nagyobb erőszakhoz vezet, és senkit sem enged megszabadulni az ördögi körből.
- Letartóztatásakor és elítélésekor, valamint a kereszten történő kivégzésekor is mindvégig erőszakmentes marad.

Jézus újból és újból arra ihletett embereket, hogy ők maguk kilépjenek az erőszak ördögi köréből. Talán Mahatma Gandhi a legkiválóbb nem-keresztény, aki ismételtén Jézusra mint saját erőszakmentességének példaképére hivatkozott.

Ezért azok az egyházi intézmények, amelyek, illetve az egyház azon képviselői, akik magasra értékelik az önvédelem jogát, éppenséggel nem hivatkozhatnak Jézusra.

Ferenc pápa ellenben világossá teszi, hogy elkötelezettnek tudja magát Jézus példája iránt.

Ferenc pápa, mint az erőszakmentesség prófétája

2017. január 1-én, A béke világnapjára közzétett üzenetében a pápa azt javasolta, hogy „a békét

szolgáló politika stílusaként” éljük meg az erőszakmentességet. Számára az erőszakmentes cselekvés „hatásosabb, mint az erőszak” – és az egész világról és sok vallásból megnevez férfiakat és nőket mint az erőszakmentesség útjának példaképeit. Kifejezetten a politikára, a nemzetközi konfliktusokra és a globális együttműködésre vonatkozóan is megkívánja az erőszakmentességet.

Ferenc pápa megnevez egy nagyon fontos szempontot, amelyből nézve az erőszakmentes eszközök alkalmazása valóban minden óra parancsa, ez pedig azoknak a szempontja, akik erőszakot szenvednek. A pápa azt írja: „Lépünk kapcsolatba a sebekkel, érintsük meg a sebesültek testét... Törődünk az erőszak áldozatainak igazságával...” Az erőszak, konkrétan például a háború áldozatai nem „mellékhatások”, hangsúlyozza a pápa; az ellenkezője az igaz, amennyiben „egy ember ellen elkövetett erőszakos tett az emberiség testén ejt sebet, és minden erőszakos halál csökkenti személyi mivoltunkat”. Itt nincs különbség ama erőszakos tettek között, amelyeket az önvédelem szellemében követnek el, és ama erőszak között, amely ellen küzdeni kell. Az áldozatok testén lévő sebek ugyanazok.

A pápa számára az erőszakmentesség egyfajta spiritualitást jelent, azt a belső magatartást, amely a konfliktusbeli ellenfélben is képes fölismerni az embert. [...] Ez okból egyértelműen állást foglal a háború minden fajtája ellen, és éppily világosan elítéli a hadiipart és a fegyverkereskedelmet, amely hasznot húz a háborúból; számára az erőszakmentesség több, mint a háború befejezése: alapvető magatartás, életstílus, spiritualitás.

Az erőszakmentesség mint spiritualitás

Az erőszakmentesség nem egyszerűen lemondás az erőszakról, hanem az erőszak alternatívája, pontosabban alternatívák sokasága. Az élet teljességére irányul, nem csupán egyesek, hanem mindenki számára. Ez a teljességben megélt élet már közvetlenül megvalósul az erőszakmentes gyakorlatban.

Az a spiritualitás, amelyet többek között a „Katolikus kezdeményezés az erőszakmentességért” ír le, nemcsak a katonai konfliktusokban működik hasznosan, hanem tartalmazza a személyes és közösségi életstílus átfogó átvitelét is az élet minden területére, és így a politikára is. Minden emberben fölismeri az embert, azokban is, akik erőszakot szenvednek, és azokban is, akik erőszakot alkalmaznak.

Azok, akik erőszakmentesen cselekszenek, tudatában vannak saját sebezhetőségüknek és mindenki más sebezhetőségének is. Ezért különösen kötődőnek érzik magukat az erőszak minden áldozatához. A keresztények közül sokan az erőszakmentes béketervezés sebezhetőségét ismerik fel a megfeszített Jézus példáján, de meg vannak győződve arról, hogy ez az egyetlen lehetséges út, és remélik, hogy az irgalmasság

és a sebek gyógyítása melletti elkötelezettség a feltámadás erejéről tanúskodhat.

A sebek mellett elmenve nem létezik béke, akkor ez csak a béke látszata vagy a temetők békéje. A „Pax Christi”, az a béke, amely Krisztustól jön, olyan béke, amely nyíltan bánik a sebekkel, elismeri őket, és föllép a gyógyulásukért.

Az erőszakmentesség spiritualitása azonban nemcsak elismeri a szenvedést, hanem mindenekelőtt életigenlően működik: eszközei színesek és sokrétűek; magukba foglalják a művészetet és a zenét, a táncot és az ünneplést – mindent, ami embereket arra indíthat, hogy az ellenségben az embert lássák, és megtanulják, hogy ezen a világon minden mindennel összefügg. Az élet teljessége felé vezető úton az öngondoskodás és az egymás közti szolidaritás is része ennek az erőszakmentes spiritualitásnak.

Az erőszakmentességet mint spiritualitást, élettervet nem lehet csak úgy kihajítani, amikor az erőszak elhatalmasodása fenyeget. Még ha háború uralkodik is, az erőszakmentes emberek az ellenfélben akkor is az embertársat látják, aki szintén Isten teremtménye. És ez az embertárs képes a megtérésre. A civil ellenállástól a prófétai akciókon át a tárgyalókészségig az erőszakmentes módszerek széles tárháza létezik ennek a megtérésnek az elérésére, anélkül hogy erőszakhoz kellene nyúlni. És az erőszakmentes összeütközés minden lépése építő egy újfajta együttélés felépítéséhez.

Ez a nagy előnye a civil konfliktusfeldolgozásnak.

Zárás: bárányok és farkasok

Jézus azt mondja a Tizenkettőnek, amikor afféle gyakornokokként maga előtt küldi őket: „Úgy küldelek el titeket mint bárányokat a farkasok közé” (Mt 10,16). Ez veszélyesen, fenyegetően, szinte nem feltételezhetően hangzik. Feleségem, Ursula felhívta a figyelmemet arra, hogy a bárányok és farkasok már korábban is előfordulnak a Bibliában, egyetlen versen belül.

Izajás ezt írja: „A farkas védelmet talál a báránynál” (Iz 11,6). Ez az úgynevezett állatbéke szövegösszefüggésében áll, egy minden ember és az egész teremtés közösségi, felelősségteljes együttéléséről szóló prófétai látomásban. A teljes szöveg így hangzik: „Akkor majd a farkas védelmet talál a báránynál, és a párduc együtt tanyázik a gödölyével. Együtt legelészik majd a borjú s az oroslán, egy kisgyerek is elterelgetheti őket. Barátságban él a tehén a medvével, a kicsinyeik is együtt pihennek; és szalmát eszik az oroslán, akárcsak az ökor. A csecsemő nyugodtan játszadozhat a viperafészeknél, s az áspiskígyó üregébe is bedughatja a kezét az anyatejtől elválasztott kisgyerek. Seholy nem ártanak, s nem pusztítanak az én szent hegyemen” (Iz 11,6-9).

Micsoda erős kép! A báránynak nem kell félnie a farkastól, hanem fordítva van: „A farkas védelmet talál a báránynál.” Jézus kiküldési mondása talán azt jelenti: Úgy küldelek el titeket mint bárányokat a farkasok közé, hogy megvédjétek a farkasokat, tudniillik önmaguktól. Bárányokként, akik a farkasok között elkezdik megélni azt a paradicsomi állatbékét, amely egyesíti egymással a párducot és a gödölyét, az oroszlánt és a borjút, a tehenet és a medvét. Bátorságukkal, önzetlenségükkel, kockázatkészségükkel, szenvedésre való készségükkel a tanítványok kieszközlik az erőszak végét és a teremtés rendjének helyreállítását.

Az erőszakmentesség egyháza elérhetne egy ilyen békét, egy olyan egyház, amely engedi magát békét hozó bárányként elküldeni a farkasok közé. A Pax Christi, a „nemzetközi katolikus békemozgalom” motorja lehetne annak, hogy létrejöjjön az erőszakmentesség ilyen egyháza.

Ez olyan út lenne, amelyre vonatkozóan joggal hivatkozhatnánk a názáreti férfire.

(2022)

Ford.: g. g. a

Forrás:

https://www.academia.edu/89847493/Gewaltfreiheit_eine_Spiritualit%C3%A4t_auch_f%C3%BCr_unsere_Zeiten?email_work_card=view-paper

DEMECZKY JENŐ

ELKEZDŐDIK-E A JÖVŐ?

Hamvas Béla rövid műve (Csuang-ce) jól mutatja be a szerző világlátását. Közel sem olvastam összegyűjtött írásai mindegyikét, ám az általam eddig megismertekben nem találtam az ebben megnyilatkozótól eltérő szemléletet. A Bokor szellemiségét már nehezebb lenne jól körülhatárolni, hiszen rendkívül sokszínű, sokféle szemléletű közösségről van szó. Összevetés céljából a Bokor alapítójának, Bulányi Györgynek „*Eszeveszett volt-e Jézus*” c. tanulmányát veszem alapul (ld. 2001. júniusi számunkban), amely hűségesen adja vissza a szerző fő művének, a *KIO*-nak (*Keressétek az Isten Országát*) szellemiségét. Még egy kitérőt kell tennem, magukról a kérdésekről, a „Sitz im Leben”-ről, arról, hogy van-e mit összevetni egyáltalán.

Hamvas Béla a hagyományról ír, az aranykor szellemiségéről, amelyet már csak töredékesen láthatunk a preszókratikus filozófusok utólag rögzített tanításában. Ez a hagyomány csupán arra jó, hogy általa mintegy külső álláspontot kapjunk a jelenkor történelmének szemléletéhez, olyan távolságtartó és kritikus szempontot, amely segít a napi történések mögötti álságos törekvések leleplezésében, a modern kori ideológiák elvileg téves és káros kiindulópontjának

megmutatásában. Mindezek mellett segít, hogy igazolni tudjuk a szemlélődő értelmiségi kritikus távolságtartását, elkülönülését a napi politikai, gazdasági, közéleti tülekedéstől. Hamvas Béla életében egyetlen rövid korszak volt kivétel e szemlélet alól, az 1945 utáni néhány év. E rövid kitérőnek Lukács György támadása vetett véget, amely élete végéig a periférikus értelmiségi szerepébe kényszerítette Hamvas Bélát. A hagyomány a múltba néz, a jelennel szemben legfőljebb kritikai funkciója van, s nem tiszte a jövőt idézni, sem látomása nincs róla, sem küldetése nincs hozzá.

A Bokor szellemiségét megalapozó Bulányi György a világhódító katolicizmus légkörében nőtt föl, ezért számára a '45 utáni évek az önvizsgálat, a belső kritika évei. A Bokor szellemiségét kialakító szemléletváltása, a két évtizeddel később megírt *KIO* alapelvei a „valahol utat tévesztettünk” jegyében fogantak. Ám bármilyen mély és alapvető volt is ez a fordulat a katolicizmus évezredes beidegződéseire képest, alapvető irányultságától, a történelmi küldetéstudattól mégsem vált meg. Fő műve, a *KIO*, választ kíván adni arra a kérdésre, hogy miként tolható helyre a kiközösített idő, hogyan lehetne végre megjavítani azt, ami a teremtés kezdete óta a legfőbb botrány a gondolkodó ember számára: magát az emberi történetet. Bulányi György nem fogadja el a krisztusi megváltás automatizmusát, s a Krisztus-esemény óta eltelt korszak történései őt igazolják. Válasza prófétai válasz, a jézusi tanításra fogékony emberi lelkek önközpontúságát (legalább a Jézust követő tanítványokban) a mindenkit szerető központúság váltja föl, s az ő kisközösségeik alkotják az emberiség életét ténylegesen is megváltó élcsapatot, amelynek fokozatos térnyerése helyreállítja az emberhez méltó életet, s ezzel együtt Isten becsületét. Könyve utószavában a szerző elismeri, hogy ez az élcsapat reménybeli, a megváltásra szoruló jövő méhében készül arra, hogy megszülessen és történelmi feladatát végrehajtsa.

E ponton be is fejezhetném válaszomat: az idő tengely mentén pontosan ellentétes irányba tekintő nézeteket nincs értelme összevetni, mert míg az egyik a múltat fürkészi, s a jelenhez legfőljebb tájoló nyújt, a másik a jövőbe tekint, s a történelem alakításához kínál vésőt és kalapácsot. Van azonban egy közös viszonyítási alap, amelyhez mindkét szemlélet hozzámérhető, mégpedig a botrányosan embertelen világtörténet maga, amelyet Hamvas Béla egész életművével értelmezni, magyarázni kívánt, míg Bulányi György az emberiség előtörténeteként lezárni, s a tehetetlen múlt folyamatát megváltoztatva, valódi történelemként újraírni végre.

A jelen világállapot elemzésében Hamvas Béla szempontjai fontos kiegészítéseket adhatnak a Bokor *KIO*-n nevelkedett gondolkodóinak, s Bulányi György kereszténység-kritikája minden bizonnyal egyetértésre talált volna Hamvasnál, ha ismerte volna. Ugyanakkor Hamvas életművének értékelése elsősorban a

világtörténet ősi korszakainak végiggondolását kívánja, míg a *KIO* eszméinek mérlegeléséhez a jövő lehetséges forgatókönyveit kell szemügyre vennünk. Úgy tűnik, minden nehézsége ellenére mégis az első feladat a könnyebb.

Ahol a Tao nem ismerik,
Ott megjelenik a Szeretet.
Ahol nincs Szeretet,
Ott megjelenik az Igazságosság.
Ahol nincs Igazságosság,
Ott megjelenik az Erkölc.

A *Tao-te-king* idézett sorai az emberi történet hanyatlását tudatják: időben minél közelebb áll hozzánk, annál romlottabb és elvetemültebb, minél ősi, annál emelkedettebb és nemesebb, mígnem elérkezünk az osztatlan isteni létezés nyugalmának indulat- és indítékmentes sugárzásához. Gyönyörű álom az ember eredetéről, csak hogy való-e? Mindaz, amit őseink történetéről tudunk, s mindaz, amit csak sejtünk belőle, rácáfol az aranykort idéző mítoszokra.

Lényegtelen, hogy lassú volt-e vagy gyors, fokozatos vagy ugrásszerű az emberi gondolkodás létrejötte, az ember fokozatosan szellemivé (szimbolikussá) alakított társadalmi környezete nagyon egyszerű kezdetektől jutott el mai állapotába, és nincs okunk fölteni, hogy ne válhatna még összetettebbé, kifinomultabbá, ne hozhatna létre további, akár minőségileg új tartalmi elemeket is. Mi lehet akkor a Tao jelentése, az emberi faj milyen létállapotához köthető osztatlan uralma? Az én értelmezésemben az Eget és a Földet irányító erők akadálytalan érvényesülésének legfőbb akadálya: maga az ember. A gondolkodó, a kérdező, a létezésének állati meghatározottságával és egyértelműségével szakító ember töri meg a Tao zavartalan működésének korszakát, a bűnbeesés: az emberré válás maga. Az érzékelés, a gondolkodás, a világ elkülönítése önmagától, majd visszatükrözése a megismerésben: a létezés egyszerűségének és átlátszóságának megbontásához, az értékek kimondásához, s a létezők belső szerkezetének értékpólusok közt feszülő kettősségéhez és többességéhez vezet.

A létromlás nem más, mint a létezőkről való tudás szükségképpen értékítéletet hordozó aktusa, a létezés tudomásulvétele. S itt válik számomra végképp érthetlenné a Hamvas Béla által oly sokszor említett hagyomány: vajon a gondolatlan és reflektálatlan és ösztönös állati létezés szintjére kellene a ma emberének visszazállnia ahhoz, hogy megoldja az emberlét kínzó problémáit? Bizonyos értelemben ez valóban megoldás lenne, csak hogy nem az ember, hanem a néhai, a tudatosság felé (sikertelenül) törekvő előember számára. Korunk szellemi körképe mutat ilyen jellegű folyamatokat is. A kérdéssel Hamvas Béla is szembesült, s a mitikus hagyomány (*Csuang-ce* című

írásában nem említett) válaszát fogadta el: az emberi faj öntudatra ébredése nem a főemlősök egyikének sikeres alkalmazkodása vagy mutációja, hanem a világteremtő őserőből eredetileg szellemi létezőkként kivált lelkek anyagba süllyedésének pillanata. Innét erednek az isteni jelenésekről és látogatásokról, az angyalok és emberek nászából születő óriásokról és istenkirályokról szóló legendák. E ponttól számomra minden további vizsgálódás lehetetlennek látszik, ezért avatatlanul nem is folytatom töprengéseimet.

Hamvas Béla egyetlen tanácsa a mai kor embere számára: visszatérni az ősi egység állapotához, azt megélni, s a személyiség sugárzásával hatni. Ám a bennünk lévő forrást, amely az aranykor óta meglehetősen vastag rétegek alá került, valahogy ki kellene tisztítani, s ehhez tennünk is kéne valamit. A szellemi tisztánlátás gyakorlati lépések nélkül még az egyén számára is kevés ehhez az emberfeletti célhoz.

Ha majd a bőség kosarából
Mindenki egyaránt vehet,
Ha majd a jognak asztalánál
Mind egyaránt foglal helyet,
Ha majd a szellem napvilága
Ragyog minden ház ablakán:
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk,
Mert itt van már a Kánaán!

Bulányi György az Isten Országát építő kisközösségek gyakorlatától reméli az emberi történelem megváltását. Petőfi soraival idézi föl a kizsákmányolás, elnyomás és ostobaság uralta emberi történelem szenvedő alanyainak és prófétáinak örök panaszát és reményét, e sorokkal figyelmezteti idestova tizenöt éve a Bokor bizonytalanul tagjait történelmi küldetésükre. Nagyszerű látomás az ember jövőjéről. Csak hogy valóra válik-e? Múltunk biztosan tudható tényei ritkák és töredékesek, értelmezésük vitatott, náluk csak jövőnk bizonytalanabb. Próféta látomásokban soha nem szűköltünk, s megghiúsulásuknál csak valóra váltásuk kudarcos kísérletei voltak tragikusabbak az emberi történelem során. Mégis, milyen alapon reméli a *KIO* szerzője, hogy ezúttal másként lesz?

A *KIO* megírása idején még jó katolikusként számított, s nem kevés erőfeszítést fordított annak megmutatására, hogy műve a kinyilatkoztató Isten ránk hagyományozott kijelentéseinek lehető leghitelesebb értelmezéseként tarthat számot a hívő emberek érdeklődésére, ugyanakkor a Jézus által megélt és tanított emberi élet a hitetlenek számára is elgondolkodtató alternatívája minden más útnak. A következő évtizedek során meg kellett érnie, hogy saját egyházának vezetői a mindenkor politikai rendszerre hivatkozva, ám annak mivoltától teljesen függetlenül, örökösen peremhelyzetbe szorították. Nem csoda, hiszen egy kiváltságot és ellenséget nem ismerő,

minden ember testvériségét valló tanítással hogyan is remélhetett elfogadást egy olyan szervezetben, amely a kiváltságokra épülő társadalmi formációk mindegyikével kiválóan együttműködött? A katolikus egyház megújítására irányuló reményének fogvatkozásával együtt nőtt érdeklődése a saját egyházán kívüliek, többek között a vallástalanok iránt is. Ez az elmozdulás nem hagyta érintetlenül tanítását sem, egyre fontosabbá vált számára, hogy a bármilyen elvi alapon állókkal is szót értsen az emberi jövő jézusi alakításának érdekében. Tanítását ma már „csak” az egyetemesség értelmében tartja katolikusnak, s kinyilatkoztatottnak is csak olyan mértékben, amilyen mértékben ez a kinyilatkoztatás bárkinek rendelkezésére állhat, saját kulturális öröksége keretein belül.

Ám ha nem áll többé egy minden kétségen felüli objektív isteni tekintély a közös emberi jövő alakítására hivatott életelvek mögött, egyre fontosabbá válik a mindenki számára adott emberi természet jelenkori állapota, összes korlátozottságával és reményével együtt. Ismerve a *KIO* evangéliumi etikájának feltétlen követelményeit, a Bulányi György követői előtt álló követelmények sem kisebbek, mint a Hamvas Béla által megrajzolt aranykori Tao követésére indítást érző mai emberéi. A Bokor-tagok helyzete mégis könnyebb, mint a mai Hamvas-követőké. Ötvenéves kisközösségi gyakorlatuk tapasztalatai mellett az elmúlt évtized általános zűrzavarában sem kellett iránymutatás nélkül maradniuk, Bulányi György megadta számukra a következő lépés irányát is: a közbirtokosságon alapuló életközösség a jövő alakításának ma látható leghatékonyabb eszköze.

A megvalósítás késlekedése sok okra vezethető vissza, ám azt mindenképpen jelzi, hogy a Bokor ezzel az irányvétellel végleg elhagyja a kényelmes metafizikai igazságok terét, és olyan gyakorlati-társadalmi közegbe lép, amelyben a résztvevők elvei egyre több ponton és egyre sűrűbben szembesülnek majd jelenkori belső és külső adottságaikkal. Ahogyan azt sem várhatjuk egy mai embertől, hogy megvilágosodott istenkirályként pusztá létének kisugárzásával tartsa kézben a világ dolgait, várhatóan a Bokor-kommuna sem felel majd meg mindenben az Isten Országá földi mintájának, tagjai sem lesznek egyik napról a másikra Jézus-formátumú egyéniségekké. Különböző lazább és szorosabb emberi közösségek évszázados története tanúsítja, hogy a türelmetlenség és a történelem beteljesedésének sürgetése az eredeti célok lecseréléséhez vezet, a közösségi élet minőségi átalakítása helyett a szervezet fennmaradására összpontosít, ha ugyan megmarad az önkéntes közösség keretein belül, és nem válik egyetemes zsarnoksággá. Ugyanakkor a késlekedés csak meghosszabbítja a gyakorlat próbájától ódzkodó elvi-elméleti történelem-megváltás korszakát a Bokor életében. E korszakhatárt nem egyszerű átlépni. Ugyanolyan nehéz, mint Hamvas Béla „éberség” fogalmának megismerése után valóban

főlébredni. A tudat ismereteinek viszonylag egyszerű bővítéséhez képest mindkét lépés az „én” alapvető átalakítását kívánja meg.

A világválság mai megoldási kísérleteinek sokfélesége arra utal, hogy az emberi faj talán mégsem annyira életképtelen, mint amilyenek a fő áramú folyamatok észszerűtlenségé mutatja. A szociál-darwinizmuson nevelkedett neoliberais közgazdaság-elmélet pusztító hatásait látva, a világ sok pontján kezdődött már el egy másféle – pénzközpontú helyett érték-központú – életmód kialakítása helyi kezdeményezések formájában. Itt csupán néhányat említek a legismertebbek közül. A Kairos Europa mozgalom 1985 óta fogja össze azokat a keresztény csoportokat, amelyek az ún. „keresztény” országok által a múltban és a jelenben elkövetett kíméletlen kizsákmányolást a béke, az igazságosság és az osztozás elvei szerint akarják orvosolni a világ minden táján, és sajátos helyi közösségek formájában segítik lakóhelyük kitalizottjait. A HIFA („segítség mindenkinek”) mozgalom 1995 óta dolgoz ki és vezet munkaterveket Európában és Afrikában a természetes gazdasági rend alapján mezőgazdasági és kézműves termelők számára, hogy megmutassa, van élet a kamat-gazdaságon kívül is. Pénz, hitel és kamat kikapcsolható a helyi közösségek életéből az igények és szolgáltatások összetalálkozottatása útján. Ez a Talentum-rendszer alapelve, amelynek már Magyarországon is működik egy köre, a vecsési. A hutteri egyház közösségei már csaknem ötszáz éve élnek teljes vagyonszűkösségekben és egyszerűségben. Erőszak mentességük miatt mindenütt üldözték őket, így terjedtek el szerte a világon.

Az Egyesült Államokban és Kanadában több száz körzetben működik az előfizetéses mezőgazdasági rendszere, amelyben a városi lakosok személyes ismeretség alapján kötnek havi előfizetéses szerződést a környező vidék termelőivel, így jutnak hozzá a számukra szükséges zöldséghez és gyümölcshöz, s így mentesítik a termelőket a mezőgazdasági termelés éves ciklusához egyébként elengedhetetlen bankhiteltől és kamat fizetéstől.

A Bokor akár le is maradhat ebben a sokszínű mezőnyben. Kár lenne érte, bár az emberiség fennmaradása szempontjából közömbös, hogy éppen kik és hol éreznek rá a következő korszak élhető és vonzó mintáira. Mert a tudatos ember legfőbb feladata saját sorsának, jövőjének alakítása. Nem hagyatkozhat többé a világegyetem erőinek összhangjára, mert ez az összhang az emberi tudat megjelenésével számára végérvényesen elveszett, és csak önmaga teremtheti meg újra, immár a kezdetektől távol, önmagát is számításba véve. A jövő útja azoké, akik készítik e jövőt. Elkezdődik-e hát a jövő? Rajtunk fordul, azon, hogy mi magunk kezdjük-e.

HANS KÜNG

A KERESZTÉNY KÖZÉPKOR HÉTKÖZNAPJAI

Keresztény élet a középkorban? A középkor egyenlő a kereszténységgel?

A középkort kétségtelenül meghatározta az egységes keresztény világnép. Ennek ellenére az nem valami egységes tömb, nem szabad „sötét”-ként befeketíteni vagy „keresztény”-ként bearanyozni. **Sokoldalúan és színesen megélt életről** van szó. Ez már a **magánéletre** is érvényes, aztán a **középkori emberek különböző típusaira**, a szerzetesektől és a lovagoktól a paraszton és a városiakon át a művészekig és a különcökig. És érvényes ez a francia befolyás alatt álló német **arisztokratikus kultúrára** is, az étkezési szokásoktól egészen az udvari szerelemig vagy a lovagok udvarlásáig. És végül érvényes ez az **értelmiségiekre** is, akik között a nem egyetemi gondolkodókat és áramlatokat is komolyan kell venni. Hiszen mennyire sokrétű (egyáltalán nem egységes keresztény kultúra), mennyire kíváncsi (az arab, zsidó, görög gondolatkinésére), mennyire újító (mily bátor tervek például Dante vagy Eckhart részéről) ez a középkor! A hit korszaka, természetesen, de amint már a középkor leghíresebb költészetén, a Parsifal-eposzon fel lehet ismerni, a kételkedés korszaka is, amint ezt világossá tette a nagy Pierre Abélard, a kételkedve kérdező „Igen és Nem” (Sic et non) szerzője, akit tanítványa, Héloïse (egy párizsi kanonok unokahúga) iránti szerelme miatt erőszakkal kasztráltak.

Mi mindent lehetne mesélni a vallási, társadalmi és lelki mozgalmakról, a művészetekkel, a tudománnyal, a játékkal vagy természettel, és végül a halandósággal kapcsolatban szerzett középkori tapasztalatokról! Mindez magától értetődően hozzátartozik ahhoz, amit ma „keresztény középkornak” nevezünk. És akkor ott van például még a kérdés: Az akkori átlagkeresztény, aki nemigen tudott olvasni és írni, és nemigen rendelkezett megbízható hírekkel, vajon mennyiben értesült egyáltalán a császár és a pápa közti nagy harcokról, az összes dekrétumokról és vitairatokról? És a hétköznapijában mennyire érdekelte, vajon a császár vagy a pápa kormányozza-e a világot? Sokkal közelebb állt hozzá a terület mindenkor püspökének hatalma vagy túlhatalma; mindenekelőtt e püspök ellen lázadtak nem ritkán a középkori városok öntudatosává vált polgárai.

Mi nem volt része a keresztény életnek, amit egészen gyakorlati és konkrét módon **az egyház uralt?** Ez az egyház már **akusztikusan** is jelen volt, mégpedig minden harangszóval, amely állandóan bejelentette az időt és a fontos eseményeket. **Optikailag** nem kevésbé: a templomok és tornyaik messze kimagaslottak az

akkor még szerény polgárházak és a városháza fölé; szórakozás céljából emelt épületek sem voltak még. Igen, az egyház hosszú ideig **szellemileg** is uralta a középkori életet, mégpedig az iskolái és kétségtelenül imponáló kulturális teljesítményei révén: A gazdagon kidolgozott templomkapuk éppúgy, mint az üvegablakok és freskók a „Szegények bibliájaként” („Biblia pauperum”) állandóan szem elé tárták a legfontosabb üdvtörténeti eseményeket Izrael és Jézus Krisztus történetéből – mindenekelőtt Krisztus igehirdetését, csodáit, passióját és feltámadását. És az akkor még versenytárs nélküli istentisztelet a maga színpompájával, aranyedényeivel és felülmúlhatatlan ünnepélyességével, a körmenetekkel, az énekekkel és hamarosan az orgonajátékkal is: az érzékek és a szív igazi ünnepe volt öreg és fiatal, gazdag és szegény számára egyaránt.

Nem vitás, hogy éppen az egyházi év nagy ünnepnapjai olyan **közösségi élményt** jelentettek, amely a középkori városokban nagyon szívesen fogadott módon megszakitotta a tömegek társadalmi és gazdasági szánalmasságát. De az sem vitás, hogy a rendszeres vásár- és ünnepnap istentisztelet egyúttal olyan **társadalmi ellenőrzést** is jelentett, amely minden embert finoman belekényszerített a kollektívumba, amelyből a korlátozott mobilitás e korszakában nemigen tudták kivonni magukat. A társadalom és az egyház túlságosan egymásba szövődött, a társadalmi élet túlságosan egyházi élet is volt, és fordítva. Csak a modern kor ismeri a vallás és a társadalom szétbogozását, a társadalmi szektorok elkülönítését, s az egyház így végül egy lesz azok közül. A középkorban azonban még nem volt elválasztva egymástól a társadalom és az egyház – éppúgy, mint ahogy némely helyen még ma is az iszlámban.

A nagy tömegek különben sem érezték szükségét annak, hogy kivonják magukat az egyházból. Miért is? Hiszen nem csupán a **kollektív öröm** tartotta össze az embereket, hanem a **kollektív félelem** is. Nem volt-e érthető, hogy a szegénység, a mocsok, a hiányos higiénia és orvosi ellátás, a rajtaütések, a háborúk, az éhínségek, a járványok és egyáltalán a korai halandóság és a magas halálozási ráta korában minden eszköz szívesen látott volt, hogy megbirkózzanak bajaikkal, adósságaikkal és félelmeikkel? Mindehhez segítségként használták a legkülönfélébb jámbor cselekedeteket: v részvétel a miseáldozaton, szentek és ereklyék tisztelete, ördögűzések és fülbe gyónás, áldások, zarándoklatok, könyörgő körmenetek...

De még meg kell említeni – pozitívumként – a középkori „**Ars moriendi**”-t, az elhalálozás művészetét és kultúráját. Ez nem hagyta, hogy az emberek egyedül haljanak meg, hanem a közösségtől körülveve, hozzátartozóiktól kísérvé, az imádság és egyházi rítusok által megerősítve. A középkori ember számára a halál közel volt, ismerős volt, állandó kísérő, különösen a 14/15. században, amikor a pestisjárvány hullámai miatt a halál tömegjelenséggé vált. Akkoriban ismerték

az élet értelmét, mivel ismerték a halál értelmét. Talán ez az alapja annak, hogy a középkorban nemcsak az ateizmus volt rendkívül ritka, hanem az önkéntes halál is? Annyi bizonyos, hogy a középkori vallásosság nagyon erőse a túlvilágra irányult, de a túlvilág mint állandóan jelen lévő horizont miatt egyáltalán nem feledkeztek meg az evilágról, annak minden bajával együtt.

Ford.: g. g. a

Forrás: *Das Christentum. Wesen und Geschichte*, Piper Verlag, ²1994, 502-505.

VÖLGYESI ORSOLYA

„APOLITIKUS” KATOLIKUS KÖZÖSSÉG VAGY EGYHÁZI ELLENZÉK? (BULÁNYI GYÖRGY ÉS A BOKOR MOZGALOM A 80-AS ÉVEKBEN)

Az 1970-es évek új jelensége - a vallásszociológiai szakirodalom szerint - a magyar katolikus egyház keretein belül működő kisközösségek (Regnum Marianum, Bokor, karizmatikusok, Fokolaré mozgalom, taizéi csoportok) elterjedése és megerősödése volt. Ez a vallási megújulás főként a városi értelmiségi közegre volt jellemző, s elsősorban a fiatalabb generáció körében talált követőkre.¹

A Bulányi György (1919-2010) piarista szerzetes által az 1960-as évek végén megalapított Bokor katolikus bázisközösség az 1970-es, 1980-as években autonóm közösségek hálózataként működött

¹ Wildmann 1983, Horváth 1987, Kamarás 1989, Mezey 2013.

² A Bokor elnevezés Bulányi Györgynek a közösség 1974-es *Karácsonyi Ajándék (KarAj)* című szamizdatkiadványa harmadik kötetében megjelent, *A jézusi célkitűzés megvalósításának szociológiai vonásai* című tanulmányából ered, amelyben a párhuzamosan létrejövő, de egymással szoros életkapcsolatot tartó kiscsoportokat nevezte bokornak (*KarAj* 1974/2. 135-159.). A megnevezés azonban csak lassan állandósult, a lelkeségi mozgalmat s annak tagjait még a 80-as évek elején is inkább a „bulányista” jelzővel illették. A mozgalomról máig a legérzékenyebb áttekintés: Máté-Tóth 1996, újabban pedig Benyhe 2015.

³ Schanda 1998.

⁴ Máté-Tóth 2012.

⁵ Hasonlóan a helyi társadalmi kihívásokra és feszültségekre reagált a Dél-Amerikában a 60-as évek végén

Magyarországon.² A szerzetes a 60-as évek közepétől hét év munkájával dolgozta ki a Jézusnak tulajdonított evangéliumi szöveghelyek tartalomelemzése révén a közösségeket összetartó teológiai és erkölcsi alapelveket. A lelkeségi mozgalom tagjai pedig a Bulányi által írt, szamizdatban terjedő *Keressétek az Isten Országát* (KIO) című szintézis alapján megfogalmazott hármas eszmény, az adás, a szolgálat és a békességteremtés (vagy másképpen: erőszakmentesség, erő-nem-alkalmazás) szellemében alakították egyéni és közösségi életüket.³ A Bulányi körül formálódó első kiscsoportok találkozóiokon ugyanakkor maguk is részt vettek megjegyzéseik, kritikai észrevételeik által az alkotás folyamatában, a KIO végső formába öntésében.

A tanulmány a továbbiakban azt vizsgálja, hogy Bulányi György és a Bokor közösség hogyan viszonyult a társadalmi-politikai környezetben végbemenő változásokhoz, s milyen értelmezési keretben képzelték el a keresztényeknek a társadalomban való érvényes jelenlétét és küldetését. Ezzel kapcsolatban érdemes Máté-Tóth András megállapítását szem előtt tartanunk, aki abban látta a Bokor egyediségét, hogy „megújult tartalmakkal és megújult módszerekkel új teológiát is műveltek”, azaz „a gyökeresen megváltozott világra” Bulányi és a Bokor közösség „teológiai választ adott”.⁴ Bulányi tehát az egyház sok évszázados hatalmi pozíciójának elvesztésében s az azt követő üldöztetésben is a kihívást és a megújulás lehetőségét látta már az 1940-es-1950-es évek fordulóján. Fontos hangsúlyozni, hogy ekkor munkatársai közül többen is hasonlóan gondolkodtak (Török Jenő, Juhász Miklós, Himfy Ferenc), de a 60-as évek közepétől majd ő végzi el azt a szisztematikus és szintézisteremtő munkát, amely egy progresszív, ám a magyar katolikus egyház számára integrálhatatlan teológia megszületéséhez vezet.⁵

JÉZUS KÖVETŐI A TÖRTÉNELEMBEN

megszülető felszabadítás teológiája, de annak képviselői végső soron majd egészen eltérő következtetésre fognak jutni, mint a Bulányi és a Bokor által képviselt erőszakmentesség. Joseph Ratzingerhez írt levelében Bulányi a következőképpen érvelt saját igaza mellett: „Meg kell kérdeznünk: kinek van itt igaza? Az Ön által értelmezett felszabadítási teológiának vagy ezen felszabadítási-teológiát értelmezés kontradiktóriumának, vagyis erőszakmentességünknek? Ha a bármely fél részéről alkalmazott erőszak is az Ön autentikus tanítói hivataltól tanítása szerint elítélendő, akkor ennek ellenkezője, a mi erőszakmentességünk - az arisztotelészi logika szabályai szerint - csak dicsérhető lehet, mivel tertium non datur. [...] Újból meg kell kérdeznem, amint az első Casaroli-levél után megkérdeztem Rendem generálisát: mit kíván tőlünk a Szentszék? Ha a felszabadítás-teológiát a neki tulajdonított erőszakért elítélik, akkor erőszakmentességünk miatt, hogyan üldözhetnek minket már annyi év óta az egyház illetékes képviselői, ti. püspökeink?” Bulányi 1993: 77-78.

A Bokor számára az evangéliumi elvek elfogadásából és életre váltásából következett a Jézussal való „lét-, magatartás- és sorsazonosság”, azaz az üldözöttség vállalása, amely aztán identitásának egyik leglényegesebb elemévé vált: „Ha tehát engem üldöztek, titeket is üldözni fognak” (Jn 15,20), valamint „Nem nagyobb a szolga uránál, sem a tanítvány mesterénél” (Mt 10,24).⁶ Bulányi, akit több társával együtt 1952 augusztusában főként fiatalokból álló katolikus kisközösségek szervezése miatt letartóztattak, s a demokratikus államrend megdöntésére tett kísérlet miatt életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték,⁷ az 1945 után bekövetkezett társadalmi-politikai változásokra adott válaszában mégsem az üldözöttség-áldozatiság narratíváját hangsúlyozta, ezt ugyanis politikai rendszerektől függetlenül a Jézust követők természetes állapotának tekintette: „Megértettük, hogy az üldözöttség normális állapot volt és marad Jézus és tanítványai számára” - írta a piarista szerzetes a Hittani Kongregáció prefektusának, Joseph Ratzingernek 1986-ban.⁸ Hogy a kijelentése nem utólagos konstrukció, bizonyítja az 1940-es-1950-es évek fordulóján keletkezett *Szeretet az Isten* című munkája, amely a korai egyházi szamizdat részét képezte, s bizonyos elemeiben megelőlegezte későbbi nézeteit. Bulányi már ekkor világosan megfogalmazta: Jézus követőinek az útja a történelemben mindig a Golgotára vezetett. Az *Ez a ti órátok...* című fejezetben az ellenállás és ellen nem állás kérdését boncolgatva pedig így fogalmazott: „Krisztus szavai és élete parancsolják az ellenállást is, ellen nem állást is. Ő maga is élt mind a kettővel. Mindig azzal, aminek órája volt. [...] Tehát nekünk is akkor kell élnünk az ellenállás jogával, amikor azt az Atya akarata úgy kívánja. S akkor kell vállalnunk az ellen nem állást, mikor az atya ezt követeli tőlünk.”⁹ Évtizedekkel később a KIO-ban az ellenállás mibenlétének definiálása a *Nincs visszautés* című fejezet *Ne állj ellene a gonosznak* című egységében a következőképpen történt: „Övéitől Jézus olyan képviselőt vár, hogy az kizárja az ellenfelek gondolati ellenállásának

lehetőségét. Jézus népe nem tanúsít fizikai ellenállást, de gondolatit igen. Jézus népével szemben nem lehetséges a gondolati ellenállás, hanem csak a fizikai. Jézus népe győzi érvel; ellenfelei csak ütéssel.”¹⁰ Mindebből következett, hogy az ellenállás a gondolati síkon, valamint a vélemény következetes képviselője terén nem csak lehetséges, de elvárt magatartás volt annak minden következményével együtt.¹¹

Bulányi már említett korai műve, az 1940-es-1950-es évek fordulóján keletkezett *Szeretet az Isten* című írás, amely aktuális politikai jelenségekre, mindenekelőtt a bolsevizmus mibenlétére is reflektált, a kereszténység és a bolsevizmus összehasonlításából arra a következtetésre jutott, hogy a Krisztushoz tartozás elengedhetetlen feltétele az ellenségszeretet. A Bokor közösség tagja, Demeczky Jenő a vele 2022-ben készült interjúban a Bokor és a többi lelkeségi mozgalom közötti leglényegesebb különbséget az ellenségszeretet középpontba állításában látta,¹² maga Bulányi pedig egy vele készített beszélgetésben így fogalmazott: „a kisközösség a forma, a tartalom az ellenségszeretet.”¹³ Ez tehát az a tartalmi elem, amely a legerősebb kapcsolatot jelenti Bulányi 1952 előtti tevékenységével, valamint az a felismerés, hogy az evangélium tanítása politikai rendszerektől függetlenül életre kelthető és megélhető:¹⁴ „Azokban a zordon években megértettünk valamit az evangélium lényegéből; úgy ahogyan korábban nem. Fejünkben és szívünkben felhangzott Jézus felhívása: Szeressétek ellenségeiteket! Megértettük ezt a felhívást, s ez megmentett bennünket minden politizálástól. E felhívás alapján meg tudtuk fogalmazni feladatunkat. Ez így hangzott: Ha Szent Pál számára alkalmas volt a Római Birodalom rabszolgatársadalma arra, hogy minden forradalom nélkül hirdesse az evangéliumot, akkor hazánk kolhoz-társadalma nekünk is alkalmas kell legyen ugyanazon evangélium hirdetésére. Minden illúzió nélkül tudtuk, hogy a rendszerrel szemben tanúsított »fair« politikai magatartásunk nem fog megmenteni bennünket az üldözéstől.”¹⁵ Ugyanezt a

⁶ Bulányi 2013: III. 245-247. Ez a gondolat jelen volt már Bulányiék 1952 előtti írásaiban is. A szintén piarista Török Jenőnek tulajdonított, *Jegyzetek apostoli lelkigyakorlatról* című gépelt szövegben a következő olvasható: „Az apostol vállalta a keresztet: a teljes áldozatot. Nem bánja, ha a világ bolondnak tartja és értetlenségében csúfolja mint az apostolokat az első Pünkösdi napján. Nem számít nála, se idő, sem munka, sem pénz, sem egészség - ha áldozatról van szó. Kíméli a javakat, okosan sáfárkodik velük - de ha Isten szólítja, s áldozatot kér, nem haboz: »Ime Uram, itt vagyok, küldj engem.« S vállalja a kereszthordozó apostolkodást is, az üldözést, a szenvedést Mesteréért. »Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak« és »Nem különb a tanítvány Mesterénél, a szolga uránál«. Suhard meg gyönyörűen mutat rá: a misztikus Krisztus megismétli a történeti Krisztus sorsát és a Golgotán keresztül jut a megdicsőüléshez.” ÁBTL 3.2.3.-

Mt- 1/1. 7.

⁷ Mozgalmukról újabban Völgyesi 2023.

⁸ Bulányi 1993: 30.

⁹ Bulányi é. n.: 36.

¹⁰ Bulányi 2013: 394.

¹¹ Csapody 2016:12-14.

¹² Demeczky 2022.

¹³ Bulányi 2012.

¹⁴ Máté-Tóth 2012.

¹⁵ Bulányi 1993: 29-30.

felismerést fogalmazta meg Bulányi egykori munkatársa, az 1953-ban szintén börtönbüntetésre ítélt, majd 1956 novemberétől Ausztriában élő Török Jenő piarista szerzetes:¹⁶ ők és követőik az evangélium szellemében akartak élni, függetlenül a társadalmi és politikai helyzetűtől, nem gondolva időpontokra, melyeket Isten szab meg tetszése szerint (ApCsel 1,7-8), „csak a mindig és mindenütt kötelező keresztény tanúságtételre. Lélekben, ha sokszor fájdalmasan is, de tudatosan elszakadtunk a történelmi fejlődés túlhaladta formáktól. Át voltunk és vagyunk hatva attól a lelkesítő felelősségtől, hogy most újonnan alakuló köntösben is inkarnálnunk kell Krisztust. Ideálunk az ősegyház szelleme, a pogány világban élő keresztények példája, akikkel kötelezve éreztük magunkat arra, hogy megadjuk, ami a császáré, ami őt illeti, de sohasem azt, amivel Istennek tartozunk.”¹⁷

Mindezek mellett Bulányi *Szeretet az Isten* című írásában megjelenik egy erős távolságtartás a két világháború közötti magyar és általában az akkor polgárinak nevezett társadalmakkal kapcsolatban: „Nem kell jónak lenni. Ez a langymeleg polgári magatartás kihull az idő rostáján.”¹⁸ Bulányi úgy gondolta, a kapitalizmus és a polgári világnézet, melyet a bolsevizmus Európa-szerte egyébként is megrengetett, gyökeresen ellentétes a kereszténységgel, mert a másokért élést, az áldozathozatalt alig-alig ismeri. Az 1945 előtti magyar viszonyok kapcsán pedig komoly kritikával illette a társadalmi mobilitás hiányát, a szociális kérdések megoldatlanságát („három millió koldus országa”), hogy az egyházi iskolák semmit sem tettek azért, hogy megismertessék ezeket a problémákat s az egyház szociális tanítását az ifjúsággal. Az egyház szemére hányta azt is, hogy egy olyan világot támogatott, amelynek nem volt gondja arra, hogy a krisztusi tanítás társadalmi következményeit érvényesítse. Társadalomkritikája erősen táplálkozott a népi írók munkásságából - írásában Kovács Imre *Néma forradalom* című művére hivatkozott is - és a jézusi tanítás radikális értelmezéséből, amely már ekkor elutasította a polgári világba beilleszkedő „szalonkereszténységet” és a konformista magatartást.

Mindez tehát azt is jelenti, hogy Bulányi kritikusan tekintett a „hatalmi egyház” két világháború közötti szerepére, s társaival együtt elhibázottnak tartotta a püspöki kar 1945 utáni helyzetértékelését is. A szintén szamizdatban terjedő, Bulányi, Török Jenő, Juhász Miklós piarista szerzetesek, Eglis István tabáni káplán és mások által fogalmazott *Papi rekolléciók elmélkedések* című dokumentum, amelynek élén a „Ke-

ressetek először az Isten Országát és az Ő igazságát...” mottó áll, bizonyosan azután nyerte el végső formáját, hogy a Magyar Katolikus Püspöki Kar tagjai 1951. július 21-én letették az államesküet.¹⁹ Az elmúlt időszak történéseit értékelő írás szerzői a következőképpen határozták meg saját pozíciójukat: „Amikor fiúi engedelmségben vagyunk főpásztoraink iránt, mégsem mellőzhetjük a közelebbi és távolabbi egyházpolitikai ténykedések bíráló boncolgatását, az említett alapszempontra és kizárólag teológiai (szentírási, szenthagyományi) szempontok szerint, egyes egyedül a levonandó tanulságok kedvéért - még mindig nem egészen késő - és természetesen eleve alávetve minden szavunkat az egyedül illetékes Szentszék ítéletének. Addig azonban saját lelkiismeretünk szavára kell hallgatnunk.”²⁰ Úgy látták egyfelől, a püspökök túl sokáig és túl mereven ragaszkodtak az egyház korábbi közjogi és társadalmi státuszához, másfelől a hatalomnak a vallásszabadságot, a hitélet gyakorlását akadályozó lépései, vagy a természeti és isteni törvényekkel egyaránt ellenkező intézkedései ellen nem szólaltak fel, inkább a hallgatást választották. Bulányiék ebben a vonatkozásban a lengyel egyházi vezetés magatartását tartották példaértékűnek, s a következő megállapítást tették: „Legalábbis az a tanulsága megvan minden modern egyházüldözésnek, hogy az egyház igazi ereje nem a szervezetben, a gépezetben, a külső művekben és a pontos közigazgatásban rejlik. Ezt szétrombolhatják - vagy mint a csehszlovák példa mutatja - átvehetik az ateista kormányzat emberei, hogy felhasználják, visszaéljenek vele a rezsim szellemében. Az egyház igazi ereje belül van: a hívek szívében, lelkiismeretében, a kegyelemben.”²¹

A Vatikánnak a 60-as években képviselt keleti politikája, amely a kommunista államokban elsődlegesnek tekintette a megüresedett püspöki székek betöltését és az intézményes egyház működési feltételeinek biztosítását, valamint az ennek szellemében a Szentszék és a magyar állam között 1964 szeptemberében megkötött részleges megállapodás és annak következményei szöges ellentétben álltak Bulányi nézeteivel és egyházképével, melyekért az 50-es években sokakkal együtt a börtönt is vállalta.²² Ugyanakkor inspirálóan hatott rá a II. Vatikáni zsinat szellemisége, így az egyház dogmatikus konstitúciója, a *Lumen gentium*, melynek első fejezetében (Az egyház misztériumáról) a következő olvasható: „Miként azonban Krisztus a megváltás művét szegénység és üldözés közepette vitte végbe, úgy az Egyháznak

¹⁶ Törökről újabban Völgyesi 2021.

¹⁷ Török Jenő arra a kérdésre fogalmazta meg válaszát, hogy miként látja Magyarországon a tanúságtevő keresztények helyzetét. Török Jenő hozzászólása az 1967. február 2-i müncheni Pax Romana kerekasztal-konferencián Piarista levéltár IV. 188. Török Jenő hagyatéka. Sk 25. 1954-1971. 1. doboz

¹⁸ Bulányi é. n.: 47.

¹⁹ A dokumentum megtalálható: BFL XXV. 4. f. 1961-9237. Kertész Tivadar és társai.

²⁰ Papi rekolléciók elmélkedések 1282.

²¹ Papi rekolléciók elmélkedések 1284.

²² A Vatikán keleti politikájához Fejérdy 2015.

ugyanezt az utat kell járnia, hogy az üdvösség gyümölcseit közölje az emberekkel.”²³ Mindemellett Bulányi elkezdte olvasni az újabb, nyugat-európai teológiai irodalmat is, fontos szellemi orientációs pont volt a szerzetes és a Bokor számára például a II. Vatikáni zsinat szellemiségét progresszívan értelmező *Con-cilium* című folyóirat.²⁴

Ilyen előzmények után nem meglepő tehát, hogy a 60-as évek végén elinduló Bokor közösség célkitűzései között - eltérően a többi hazai lelkeségi mozgalomtól - kezdettől hangsúlyosan jelen volt a magyar katolikus egyház tartalmi, később pedig már strukturális megújításának a szándéka - utóbbit Bulányi az *Egyházrend* című munkájában fejtette ki, ebben az alulról építkező, közösségekből felépülő egyházmodellre tett javaslatot. Mindez pedig magában foglalta az evangélium új- raolvasása és újraértelmezése mellett az ősegyház által képviselt gyakorlatok és magatartásminták tanulmányozását és felelevenítését is. Igen lényeges gondolat ezzel összefüggésben a társadalomban való érvényes jelenlét programja, amely a Bokor hangsúlyosan apolitikus volta mellett is óhatatlanul magában hordozta a mindenkor hatalommal való összeütközés lehetőségét. Ennek az elköteleződésnek a korai megfogalmazása a következőképpen hangzott Bulányitól: „Építkezni kezdünk. Olyan Egyházat akarunk építeni, amely jelen van és érvényesen van jelen a társadalomban, amely képviseli az evangélium levegőjét. Ez nem lehetséges anélkül, hogy jelekké ne váljék. És jelle válni - ehhez csinálni kell valamit, amire rá lehet csodálkozni, és ami kiváltja a világ fiainak a gyűlöletét is.”²⁵ Mindezt azonban az egyházzal egységben szerették volna megvalósítani: „Valójában nincs és nem is lehet más célunk, mint hogy meggyőződésünk az Egyház egészének meggyőződése legyen. Ha erre nem törekednénk, akkor nem volnánk meggyőződve Jézust interpretálásunk helyességéről.”

(folytatjuk)

FARKAS ISTVÁN

HAJNALI BESZÉLGETÉS

A macska felállt. Lábai maga alá húzta, hátát magasan felpúposította, majd mellső lábait messze előrenyújtva hosszan nyújtózkodott. Mikor már a farkát is kinyújtóztatta, fejét puhán odakoccintotta az üvegajtóhoz. Az üveg tompán koppant és benn, a konyhában, a cserépkályha mellett alvó férfi kinyitotta a szemét.

– Hallom, hallom, reggel lett, megéheztél – dörmögte, miközben kiült az ágy szélére. Rakott a cserépkályhára, becsukta az ágyat, majd odaguggolt az üvegajtón belül a macskához. A macska akkor már folyamatosan gyömöszölte az ajtófélfát. Lábai puhán emelgetve igyekezett tudomására hozni türelmetlenségét.

– Szeretsz te engem – kérdezte a macskát, – vagy csak a napi kaja miatt jössz ide reggelente és este felé?

Azonnal érezte, hogy teljesen jogtalan és alkalmatlan is a kérdés. Hogy lehet ilyet kérdezni egy macskától évés előtt, amikor az ég alja még csak dereng és a napi szotyolára egyre sűrűbben jelennek meg a teraszkorláton a cinkék, csuszkák és süvöltők, fokozva a macska gyomoredvek okozta szenvedését.

A macska nem is válaszolt egy darabig. Csak miután látta, hogy a kérdés komoly – a férfi nem mozdult el az ajtó mellől – kuporodott vissza a lábtörlőre sértődötten maga alá húzva a lábait, szemét lehunyva szólalt meg.

– Szeretni? Nem szeretlek! Csak az egereket, pockokat és szöcskéket szeretem, meg a cinkéket és vörösbegyeket, amiket szépen idecsalogatsz nekem azzal a sok apró fekete maggal. Őket szeretem és meg is eszem, ha meg tudom fogni. Szerencsére még jó erőben vagyok és el tudom kapni a figyelmetlenebb fiatalokat.

Kis szünetet tartott, mert az egyik cinke éppen a feje felett kapaszkodott az ereszpárkányba.

– Egyszer az öreg macskabagoly mesélt a ti szeretetetekről. Nem sokat értettem belőle. Annyi derült csak ki számomra, hogy nehéz nektek az a fajta szeretet és mindenfajta kibúvót kerestek alóla.

A kibúvókat is mind szeretetnek nevezték, így a végén már nem is olyan nehéz, de már semmi köze az eredetihez. Mi, ha éhesek vagyunk, annyit eszünk amennyi szükséges. A többi meghagyjuk másoknak. Ha szomjas vagyok, ugyanígy teszek, és ha erősen fúj a hideg, északi szél még a kölykeim mellé is beengedem – persze megfelelő távolságba – az apjukat, nagyapjukat, nagynénjüket. A görényt persze nem és a rókát sem, de azok úgysem melegedni jönnek. A bagoly mesélte, hogy nektek ennél többet kell tennetek. Olyanokat mondott, hogy egybe kellene szeretnetek a füveket, fákat, állatokat, köveket és a csillagokat is. Magatoknak kellene lennetek a szeretetnek, de ezt nem tudjátok megtenni, mert nem képes a szemetek egyben látni mindent. Az eszetek, vagy mi, mindent szétszed apró részekre, a szemetek pedig követi az eszeteket. A csillagokkal valahogy elvagtok, mert azok messze vannak, de az állatokkal és a növényekkel már nehéz. Magatokkal, emberekkel pedig semmire sem mentek. Ezer macskaélet óta csak irtjátok egymást.

– Láttál te itt valaha, valakit egy másik emberrel háborúzni? – kérdezte kicsit lenézően a férfi.

²³ Lumen

gentium:

<https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=3#LG7> - utolsó letöltés 2023. szeptember 24.

²⁴ Csapody 2004.

²⁵ Bulányi 1973: 44.

– Láttam hát – mondta a macska és résnyire szűkül szemei kerekre tágultak. Szinte minden nap érzek rajtad olyan feszültséget, ami valaki, vagy valami elutasításából, elítéléséből származik. Azt is érzem, hogy utána rossz érzésed támad és megpróbálsz enyhíteni a dolgon belső magyarázkodásaiddal. Nálam sokkal egyszerűbb a helyzet. Ha éhes vagyok, és te nem adsz enni, nem haragszom meg rád. Egyszerűen kinézek egy madarat és ha tudom elkapom. Hatalmas feszültségek vannak ilyenkor bennem, de ha sikerül, vagy ha nem, azonnal elmúlnak. Egyszerűen csak éber vagyok, ami leegyszerűsítve jelenti azt, hogy itt vagyok most és mindig és a fülem rá van irányítva az általam fogható világra. Ha szükséges, akkor az összes többi érzékszervem is, az utolsó szőrszálamig. Te viszont állandóan rohangálsz a múltadban és a jövődben, és amikor éppen szükség lenne rád, nem vagy ott. Ezeket persze mind a bagoly mondta. Én csak azt látom, hogy már egy ideje tudod, hogy éhes vagyok, mégsem adsz enni. Helyette mindenfélét kérdezel, hogy ne kelljen rám figyelned.

– A fenébe – gondolta a férfi és elkezdte vakarni a füle tövét. Ebből a macska rögtön tudta, hogy megint zavarban van.

– Értem – mondta aztán és lassan felállt.

A cinkék a korlátról felreppentek, pedig ők is a reggelire vártak.

– Hát ti is? – kérdezte csodálkozva.

– Naná, majd rám várnak – vicsorgott feléjük a macska –, nem kell soká várniuk, ha még sokáig vacakolsz – mondta a macska és szemei ismét penge vékonyságúra szűkültek.

A férfi bement a konyhába, odaballagott a szekrényhez, kivette a szotyolás zacskót és a macskának készített maradékot.

Mikor kilépett a teraszra a macska a lábához dörgölődött, a cinkék pedig szárnyukkal tapsolva a feje körül repkedtek.

KIRÁLY IGNÁCZ

A POLITIKA BETEGSÉGE

Ahhoz, hogy a politika eredeti tartalmait megismerjem, az ókorba kell visszamennem. A polisz, a városállam közös dolgaiban való fáradozásról van szó. Az adott társadalom életének fejlődőképes szolgálata olyan nemes emberi fáradozás volt, ami köztiszteletet váltott ki a polgárokból...

Ma politikailag is eltorzult világban élünk. Az emberekért fáradozást felváltotta az egyéni hatalomért és jövedelemért való törtetés. Ha van egy közéleti pozíciót jelentő karosszék, arra annyi fenék akar leülni, ahány párt és önjelölt van éppen a területen. Egymással szövetségre lépő csoportok harcolnak a másik szövetségi csoporttal. A terület, a város érdekei eszközök arra, hogy pártzászlókra tűzött célként

vezessék félre a polgárokat. „Nekünk az a jó”, amit a hatalmasok annak szuggerálnak belénk. A demokrácia nagy hátránya, hogy manipulálható tömegek szolgálják ki a nyomulókat.

A nép közben azt hiszi, hogy ő dönt, ő választ, a nép uralmának megfelelően. Az átverések, a féligazságok médiumokban való hömpölygésében ember legyen a talpán, aki tárgyilagosan képes tájékozódni.

Ebben a döbbenetes kiszolgáltatottságban sajnos az is benne van, hogy az emberek kiélhetik a maguk ösztönös, érzelmek által vezérelt indulataikat is. „Az embereknek mindig kell egy ügyeletes hülye, akit utálhatnak...” – mondta nekem egy örökké lázadó politikus. Aki választási győzelmet akar, az ígérjen olyasmit, ami az emberek vágyát szolgálja. Anyagi előnyt, a komfortzóna stabilitását, az érzelmi tank kedves, mosolygós feltöltését a szelfiken...

A politikai életjelenségek egyike, hogy a választási győztes a maga embereit teszi pozíciókba, akkor is, ha azok szakmai és emberi minősége gyengébb a másokénál. Az is jellemző, hogy a választási vesztes fröcskölő, köpködő minősítésekbe hergeli magát, hogy bebizonyítsa a győztes gazemberségét és alkalmatlanságát. A választópolgárok, mint szurkolók kórusa suttozja vagy kiabálja az igaznak látni akart féligazságokat.

Az emberi közösség, a város csak eszköz, csak megalapozatlan hivatkozási alap erre a megbolondult harci viselkedésre. Mintha a városnak lenne fontos, hogy valakik, valamely pártok kivirágozzanak a város javaiba két marokkal turkálások révén. Idáig süllyedtünk, hogy a jogrend, a működési szabályzatok és az ellenőrző rendszerek mindezt nem tudják megregulálni?

Baráti körömből néhányan belevágtak a közéleti munkába, főként a kilencvenes évek naiv időszakában. Volt, aki kihúzta a ciklusa végéig, lavírozásokkal, harcokkal, sorból kilógó elveinek lenézéses légkörében. Volt, aki előbb bedobta a törölközőt, mert vagy valamely zászlóhoz, hatalmi csoportosuláshoz kellett volna csatlakoznia, vagy reménytelen szólóharcban kellett volna folytatnia az önkormányzati képviselőiséget. Volt olyan is, aki egyre hatékonyabb kapcsolati rendszerben lépegetett felfelé a ranglétrán, és napi küzdelmet folytatott önmagával azért, hogy a keresztény elvek feladása nélkül vegyen részt a hatalmi politikában. A politikailag sikeresek esetében szoktuk mondani, hogy jókor volt jó helyen. A valóság ennél keményebb. Az idő és a hely mellé oda kell tennem, hogy jól is helyezkedett. Ennek van egyszerű simulékonysági tartalma, és van durva érdekkapcsolati, megalkuvási tartalma. A világ fiai ezt nyalásnak mondják.

Természetes, hogy minden érintett meg tudja magyarázni a maga bizonyítványát. Lehetnek olyan elvek, amelyek a tehetetlen szabályozásoknál reményteljesebbek? Hit, humanizmus, filozófia? Evangélium, Tanah, Korán? Ezek évezredek és

évszázadok óta rendelkezésre állnak, és mégis ott tartunk, ahol... Akkor hol a hiba? Az emberben.

Pillantsunk bele az ember által gyártott fogalmakba és azok bűnre vezető alkalmat jelentő tartalmaiba. A hatalmi világ alapvetően archiákra, kráciákra és diktatúrákra osztható. – A **monarchiák** és oligarchiák evilág csúcsra került embereiről szólnak. Mostanában a képi hírek az angol királyi család arannyal, drágakövekkel, kitüntetésekkel pózoló tagjairól is szólnak... és a tömegek kultikus rajongással csüngenek rajtuk. Nemzeti hagyományok muzeális csodálata ez számomra, és örömmel látnám, hogy vajon milyen jót hoz ez a nép számára. A **hierarchia** olyan „szent uralom”, amely az isteni felhatalmazású személyek, főpapok, papok körét jelöli. Mára a közbeszédben az alá-fölérendelődést is jelenti. Itt is megfelelő jelképek, ruhák, csillogások és cselekvési hagyományok tudatosítják a hívőkben Isten földi képviselőjének hitelességét. – A **kráciák** is az uralmat, az erőt akarják megfogalmazni. Az **autokrata** az önhatalmú ember, aki magát teszi a csúcsra (pénzével, érdekeltjeivel). A **bürokrácia** az irodai adminisztráció uralma az emberek felett, amely sokszor olyan jogász, hivatali nyelvezetet használ, hogy annak megértéséhez fizetett szakember kell. **Plutokrácia** az, amikor valaki egyszerűen megveszi a környezetét.

Új szó mára a **bankokrácia**, amely személytelennek látszóan, misztikus megfoghatatlanságban, minden pénzzel érintett ember felett profitorientáltan fejt ki erejét. Régen az **arisztokrácia** legalább megélhetést biztosított a birtokán élő embereknek, legalábbis elvileg. A **demokrácia** olyan népuralom, amely mára néphülyítésen alapul. – A **diktatúrák** már csak azért említődjenek meg, mert olyan hatalmi formák, amelyek hullahegyekre épülnek: kommunista, fasiszta, nemzeti szocialista változataik a XX. század tragédiáit okozták. Hol van itt az emberek javát szolgálni akaró emberi igyekezet? Volt, akiknek érdekeit zászlóra is írták, bár ez mások hátrányba taszítását jelentette: a munkásosztály és a parasztság hiába volt azonos zászlón, a parasztság sorsát édesapám erőszakos halála és az államosítás családunkat tönkretévő ténye is illusztrálhatja. Egyes csoportok haszna kimutatható, de mások kárára, mások élete feláldozása árán.

No, ebből a kesergően dühös felvetésből keresnünk kell valami pozitívát, valami felemelőt, valami reménységet. Ferenc pápa is világosan fogalmaz: „A politika a leghatékonyabb eszköz arra, hogy közösséget építsünk és az emberi tevékenység céljait előmozdítsuk, viszont, ha a hatalom birtokosai nem az emberi közösség szolgálataként tekintenek rá, akkor könnyen a kirekesztés és az elnyomás, sőt a pusztítás eszközévé válhat” (Üzenet a béke 52. világnapjára).

Beteg ez a mai politika. A betegség olyan kihívás, amely gyógyításra serkenti az embert. A politika történelmi szörnyűségei olyan betegségekre utalnak, amely azt sürgeti, hogy újraélesszük az egymást szolgálni akarás emberi lelkületét. Meg kell erősíteni az

immunrendszerünket az említett bűnökkel szemben. Tapasztaljuk, hogy a korpa közé keveredés annak a rizikójával jár, hogy megesznek a disznók. Ugyanakkor azt is tudhatjuk, hogy a sárba került igazgyöngy piszkos lesz, de értékéből nem veszít (Tamás-evangélium). Az istenképűség lehetőségét az olyan emberek hordozzák, akik égre tekintő értékszemlélettel igyekeznek működni. Akik úgy akarnak élni, hogy éltsenek. Bizony ez nemet mondást jelent a hatalmi politika korpás hívogatására. Bizony ez nemet mondást jelent a lelkiismeret hangját elkenni akaró csábításokra. Bizony ez nemet mondást jelent az aranyos köntösökbe takart megalkuvásokra, engedelmeskedtetésekre. Az éltetni akaró embernek igent kell mondania a profit nélkül gyakorolt szeretetre. Igent kell mondani a személyiséget kicsivé tevő szolgálati tevékenységekre („lábmosás”).

Igent kell mondani arra az élethelyzetre, amelyben az életvitelünk hülyeségnek, vagy legalábbis csodabogár magatartásnak minősül. Mégis megéri. Ha megéljük, hogy valakik hallgatnak ránk, és ebben-abban követnek minket a jóban, az már nagy reménység forrása.

A gyógyulás reményének forrása.

X-X-X-X